

MESLEKİ MÜZİK EĞİTİMİ VEREN
KONSERVATUVARLARDAKİ DİKSİYON EĞİTİMİNİN
NİTELİĞİ

Ayşegül ERTUĞRUL
Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Uğur TÜRKMEN

Afyonkarahisar
2006

MESLEKİ MÜZİK EĞİTİMİ VEREN KONSERVATUVARLARDAKİ DİKSİYON
EĞİTİMİNİN NİTELİĞİ

Ayşegül ERTUĞRUL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Müzik Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Uğur TÜRKMEN

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Afyonkarahisar
Eylül 2006

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

MESLEKİ MÜZİK EĞİTİMİ VEREN KONSERVATUVARLARDAKİ DİKSİYON
EĞİTİMİNİN NİTELİĞİ

Ayşegül ERTUĞRUL

Müzik Anabilim Dalı

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eylül 2006

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Uğur TÜRKMEN

Bu çalışma, toplumun en önemli kültür varlığı olan dili en doğru ve güzel biçimiyle kullanmaya yönelik olan diksiyon eğitiminin, mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki durumunu ve niteliğini araştırmak üzere yapılmıştır. Şarkı söylemenin en temel öğelerinden biri olan diksiyonun ses eğitimi açısından önemi, müzik eğitimi, ses eğitimi, konuşma eğitimi ve dil müzik ilişkileri, bu eğitimin konservatuvarlarımızda amacına uygun yapıp yapılmadığı araştırılarak bir durum tespiti yapılmıştır.

ABSTRACT**THE ATTRIBUTION OF DICTION EDUCATION IN CONSERVATORIES**

Ayşegül ERTUĞRUL
Department of Music

Afyon Kocatepe University, The Institute of Social Sciences

September 2006

Advisor: Prof. Dr. Uğur TÜRKMEN

This work was prepared to search the situation and attribution of diction education in conservatories to protect “language” which is the most important cultural worth of society and to help using that in correct and fluent way. The education of music, sound and speaking and also the relation between language and music which are the most important functions of being able to singing songs has been searched in conservatories to determine how correct these applications are running there.

TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI

Tez Danışmanı :Yrd.Doç.Dr.Uğur TÜRKMEN

Jüri Üyeleri :Doç.Dr.İsmet DOĞAN

:Dr.Yusuf MİRİŞLİ

İmza

Prof. Dr. M. Ali ÖZDEMİR

Müzik anabilim dalı yüksek lisans öğrencisi Ayşegül ERTUĞRUL ZEYBEL'in "Mesleki Müzik Eğitimi Veren Konservatuarlarımızda Diksiyon Eğitiminin Niteliği" başlıklı tezi 11.09.2006 günü saat:10:00'da Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Prof.Dr.M.Ali ÖZDEMİR
MÜDÜR

ÖNSÖZ

Bu tez çalışması; mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki diksiyon eğitiminde karşılaşılan sorunların tespiti ve sorunlara yönelik çözüm önerileri üretme amacını taşımaktadır.

Çalışmada, müzik eğitimi, ses eğitimi, dil müzik ilişkileri, konuşma ile birlikte diksiyon eğitiminin, mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki amacı ve niteliği araştırılmıştır.

Bu araştırma, mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki diksiyon eğitiminin niteliği ile birlikte, ses eğitimi açısından diksiyonun önemini ve uzmanların bu konuya bakış açısını da ortaya koymaya çalışmaktadır.

Bu araştırmanın hazırlanmasında farklı bakış açıları ve görüşleriyle yardımını esirgemeyen tez danışmanım, Sayın Yrd. Doç. Dr. Uğur TÜRKMEN'e teşekkür ederim.

Ayşegül ERTUĞRUL

ÖZGEÇMİŞ

Ayşegül ERTUĞRUL

Müzik Anabilim Dalı

Yüksek Lisans

Eğitim

Lise : 1994, Trabzon Akçaabat Lisesi

Lisans : 1998, Trabzon, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi,
Müzik Eğitimi Bölümü

İş/İstihdam

1998 : Müzik Öğretmeni, İstanbul Ata Koleji

1998 : Müzik Öğretmeni, Kütahya 19 Mayıs İlköğretim Okulu

2000 : Afyon Kocatepe Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Öğretim Görevlisi

2004 : Müzik Öğretmeni, İstanbul İstinye Lisesi

2005 : Müzik Öğretmeni, Afyon Atatürk İlköğretim Okulu

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri Ve Yılı: Trabzon/Akçaabat, 1977

Cinsiyeti : Kadın

Yabancı Dil : İngilizce

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ.....	ii
ABSTRACT.....	iii
TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
ÖZGEÇMİŞ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR.....	ix
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	5
I. TÜRKİYE’DE MÜZİK EĞİTİMİ.....	5
1. TÜRKİYE’DE MÜZİK EĞİTİMİNİN GELİŞİMİ.....	6
A. MESLEKİ MÜZİK EĞİTİMİ VEREN KONSERVATUVARLAR.....	8
B. MESLEKİ MÜZİK EĞİTİMİ VEREN KONSERVATUVARLARDA SES EĞİTİMİ.....	8
1. Ses Eğitiminin İlke ve Amaçları	11
2. Türkçe Dil Yapısına Uygun Ses Eğitimi.....	12
3. Ses Eğitiminin Yöntemleri.....	14
C. DİKSİYON VE MÜZİK EĞİTİMİNİN ORTAK ALANI SES.....	15
1. Sesin Oluşumu.....	15
2. Sesin Nitelikleri.....	18
3. Tını.....	20
4. Sesin Yerleşmesi.....	21
5. Nefes ve Teknikleri.....	22
6. Nefes Çalışmaları.....	23
7. Solunumun Önemi.....	24

İKİNCİ BÖLÜM.....	26
II. DİKSİYONUN MÜZİĞE ETKİLERİ.....	26
1. DİL - MÜZİK İLİŞKİLERİ.....	26
A. DİL.....	27
1. Dilin Gelişimi.....	29
2. Türk Dilinin Yapısı.....	30
3. Kültür Dili.....	31
4. Prozodi.....	32
B. KONUŞMA.....	33
1. Konuşma İle Şarkı Söyleme Arasındaki Ortak Özellikler.....	34
2. Konuşma Eğitimi.....	35
3. Artikülasyon.....	36
C. DİKSİYON.....	38
1. Diksiyon Eğitimi.....	39
2. Diksiyonun Önemi.....	39
3. Fonetik.....	40
4. Entonasyon.....	41
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	43
III. BULGULAR.....	43
A. UZMANLARA UYGULANAN GÖRÜŞME SORULARI VE BULGULAR.....	43
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	57
IV. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	57
KAYNAKLAR.....	62

KISALTMALAR

İTÜ : İstanbul Teknik Üniversitesi

AKÜ : Afyon Kocatepe Üniversitesi

GİRİŞ

Tüm toplumların kültürlerini oluşturan en temel öğelerden biri dildir. Dili doğru kullanmak ve etkileyici bir ifade haline getirmekse diksiyon çalışmalarıyla mümkündür. Mesleki müzik eğitimi veren kurumlarda müziğin bilimsel olarak ele alınıp incelenmesi ve çağdaş müzik anlayışı içerisinde kültürel özelliklerinden de yararlanılması gerekmektedir. Bu kurumların arasında önemli bir yere sahip olan konservatuvarlardaki müzik eğitiminin sağlam temeller üzerine kurulması için de dilin en doğru ve etkili kullanmayla ilgili eğitime öncelikli olarak yer verilmesi gerekmektedir.

“Bilgimiz, birikimimiz, becerimiz, yeteneklerimiz ne kadar zengin olursa olsun eğer bu donanımımızı doğru ve güzel bir konuşmayla seslendirip karşımızdaki kişi ya da topluluklara aktaramıyorsak, ne yazık ki, sahip olduğumuz bu zenginliklerden yeteri kadar yararlanamıyoruz demektir. Dili doğru bir biçimde kullanıp, onu güzel, etkili bir konuşmayla aktarmak bir kimlik göstergesidir.” (Gürzap, 2004 : 13)

Ülkemizde müzik eğitime yönelik çok sayıda kurum vardır. Bu kurumlar içerisinde mesleki müzik eğitimi alanında eğitim veren konservatuvarlar, kuruluş amacı bakımından akademik eğitim vermede önemli yer almaktadır. Kuruluş amacı ve üstlendiği rol bakımından dünya standartlarında eğitim vermek ve Türk müzik kültürüne önemli katkılarda bulunabilmek için çağdaş bir eğitim anlayışı ve çağdaş eğitim yöntemleriyle varlığını sürdürmelidir.

“Ses müziğinde temel öğe dildir. Besteci yapıtını yaratırken dilden ve dilin müziğinden yararlanır. Sözlü bir müzik yapıtının iyi yorumlanabilmesi, aynı zamanda kullanılan dilin tüm ayrıntılarıyla bilinmesine bağlıdır. Sözleri anlaşılmayan bir müzik yapıtı, etkisinden çok şey kaybeder. Toplumun gelenek ve göreneklerine göre değişik özellikler gösteren dil, müzik içinde zengin bir tını özelliği yaratır.” (Çevik, 1998 : 79)

Dilin müziğe etkilerine dayanarak, diksiyon eğitiminin niteliğini araştırmak, verimli bir ses eğitimi yönteminin gelişmesine büyük ölçüde yardımcı olacaktır. Kısaca söz söyleme ve konuşma sanatı olarak da tanımlanan diksiyonun, ses eğitimindeki yeri ve önemini vurgulamak son derece önemlidir.

Ses eğitimine etkisi ve en önemlisi kültürel yaşamımızın en büyük parçası ve şarkı söylemenin temel öğelerinden biri olması bakımından, mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki diksiyon eğitimine gereken önemin verilir verilmediği konusuna açıklık getirmek ve bu düşünceyle doğru ve akademik bir diksiyon eğitiminin niteliğini saptamak bakımından yapılan bu araştırma, mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki diksiyon eğitiminin niteliğini incelemektedir.

Bu yaklaşımdan yola çıkılarak yapılan bu araştırmanın problem cümlesi; “Mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki diksiyon eğitiminin niteliği nasıldır?” olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın problemlerinden yola çıkılarak şu alt problemler oluşturulmuştur;

1. Mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlarda diksiyon eğitimi nasıl olmalıdır?
2. Mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki ses eğitimi içerisinde, diksiyon eğitimine yeterince yer verilmekte midir?
3. Mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki diksiyon eğitiminin geliştirilmesi için yapılması gerekenler nelerdir?
4. Mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki diksiyon eğitimi veren uzmanların özellikleri neler olmalıdır?
5. Diksiyon eğitiminin ses eğitimi açısından önemi nedir?
6. Mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki diksiyon eğitiminde kullanılmakta olan kaynak, araç-gereç ve materyaller yeterli midir?

Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi “Mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki diksiyon eğitiminin niteliği nasıldır?” olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın Önemi

Mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki ses eğitimi dersinin en önemli parçalarından biri “Diksiyon Eğitimi”dir. Bu araştırma özellikle konservatuvarlarda ses

eğitimi dersi veren eğitimcilere ve bu dersi alan oğrencilere kaynak teşkil etmesi, alanlarında uzman kişilerin görüşleri alınarak hazırlanması, daha önce bu amaçla yapılmış bir araştırmanın olmaması bakımından önemlidir.

Sayıtlar

1. Araştırma yönteminin bu araştırmanın amacına uygun olduğu ,
2. Belgesel tarama yöntemiyle elde edilen kaynak ve bilgilerin araştırmayı desteklemede yeterli olduğu,
3. Araştırma için görüşlerine başvurulan uzmanların alanlarında uzman olduğu,
4. Görüşme tekniğinin araştırma için en uygun veri toplama tekniği olduğu,
5. Rasgele yapılan bir seçimle belirlenen uzmanların, evreni temsil ettiği,
6. Diksiyon eğitiminin, ses eğitiminin önemli bir parçası olduğu sayıtlarından hareket edilmiştir.

Sınırlılıklar

Bu araştırma; alanlarında uzman olduğu düşünülen eğitimcilerin görüşme sorularına verdikleri cevaplar ile, İT Türk Müziği Devlet Konservatuarı, Afyon Kocatepe Üniversitesi Devlet Konservatuarı, Gazi Üniversitesi Müzik Anabilim Dalı Ses Eğitimi derslerini yürüten uzmanlar ve diksiyon eğitimi veren televizyon spikerleri ile, Yüksek Lisans için ayrılan süre ve araştırmacının sağlayabildiği maddi olanaklarla sınırlıdır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu bölümde araştırmanın niteliği, evren, örneklem ve veri toplama yöntemlerine yer verilmiştir.

Araştırmanın rnekleme

Araştırmanın iki tür örnekleme vardır. Birincisi, rasgele yapılan bir seçim sonucu belirlenen ve konservatuar evrenini temsil edeceği düşünülen İT Türk Musikisi Devlet Konservatuarı ve AK Devlet Konservatuarı'dır. İkinci rneklem ise rasgele yapılan seçim sonucu alanlarında uzman oldukları düşünülen altı uzman kişiden oluşmaktadır.

Araştırmanın Modeli

Araştırma; içeriği, amacı ve önemi bakımından belgesel tarama modellerini esas alan betimsel bir araştırmadır.

“Tarama modelleri; geçmişte ya da halen varolan bir durumu varolduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır.” (Karasar, 1994: 77). Bu açıklama doğrultusunda, diksiyon eğitiminin mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlarda kullanılma durumu, yeri ve önemi tespit edilmeye çalışılmıştır. Uzmanlara, araştırmanın önemi ve amacına uygun olarak 12 görüşme sorusu hazırlanmıştır. Elde edilen veriler düzenlenerek aktarılmıştır.

Veri Toplama Yöntemleri

“Veri, bir sonuca varabilmek için gerekli olan ilk bilgi” (Karasar, 1994: 132) olarak tanımlanmıştır. “Görüşme ise sözlü iletişim yoluyla veri toplama (soruşturma) tekniğidir.” (Karasar, 1994: 165) Araştırmaya veri sağlamak amacıyla yapılmış görüşme yöntemine uygun olarak alanlarında uzman altı kişiyle görüşülmüş ve önceden hazırlanmış sorulara cevap vermeleri istenmiştir. Araştırmaya katılan uzmanlarla ilgili tablo aşağıda yer almaktadır:

Uzmanlar	Akademik Ünvanı	Verdiği Ders
1	İstanbul Devlet Opera ve Balesi	Diksiyon
2	Öğretim Üyesi : Profesör	Prozodi
3	Öğretim Üyesi	Ses Eğitimi
4	Öğretim Üyesi : Profesör	Ses Eğitimi, Koro
5	Spiker	Diksiyon
6	Öğretim üyesi	Ses Eğitimi

BİRİNCİ BÖLÜM

I. TÜRKİYE'DE MÜZİK EĞİTİMİ

Eğitim, her ülkenin sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel anlamda gelişme göstermesiyle birlikte bilinçli ve programlı yapılan, amacında toplumsal bilinçle bütünleşmiş bireyler yetiştirmeye yönelik davranışlar kazandırmak olan sistematik disiplinler bütününe verilen addır. Eğitimin bugüne kadar yapılan bir çok tanımında ülke bütünlüğünü ve geleceğini olumlu yönde etkileyen ve gelişme göstermesine yönelik bir bütünlük göstermesi gerektiği de daima vurgulanmıştır. Bu değişimler, bilim ve sanatta olumlu yönde olmalı ve geçmiş kültür birikimlerine sahip çıkarak gerçekleşmelidir. Zaman ve mekan olarak belli disiplinler içinde kurulmuş olan mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlar; çağdaş eğitim ve gelişim anlayışı içinde varlığını sürdürürken, genel eğitim anlayışı içinde müzik eğitimi vermedeki en yetkin kurumlar arasındadır.

“Eğitim, bir kimsenin herhangi bir etkinlik alanında yetiştirilmesi; bu alanda bir kimse veya grupça edinilen ahlaksal, kültürel, entelektüel ya da teknik bilgiler bütünüdür.” (Büyük Larousse, 1986: 3550). Türkiye’de müzik eğitimi, kültürel ve teknik bilgilerle birlikte verilen sanatsal bir eğitimidir.

“Eğitim, zaman ve mekan yönünden kapsamlı, süreli ve çok boyutludur. Eğitimin oluşmasında çok çeşitli bilimlerin yeri ve rolü olmuş, eğitimin toplumsal, ekonomik, siyasal, psikolojik yönlerinin araştırma konusu yapılmasıyla da yeni uzmanlık alanları ortaya çıkmıştır.” (Büyük Larousse, 1986: 3550).

“Okullarımızda Türkçe derslerinde Dil Bilgisinin yardımıyla iyi yazmak ve düzgün tümce kurmak üzerine çalışılır. Fakat düzgün ve doğru söz söyleme konusunda hiç durulmaz. Bu nedenle öğrencilerin konuşmaları gelişi güzel, bağıra çağıra söz söyleme geleneğine uymalarına bırakılmışlardır. Halbuki gençlerimizin doğru ve anlaşılır bir tarzda konuşmaya alışmalarının, ilerideki çalışma yaşamlarında kendilerine büyük kazançlar sağlayacağını göz önünde tutmak gerekir.” (Şenbay, 2005: 13).

1. TÜRKİYE’DE MÜZİK EĞİTİMİNİN GELİŞİMİ

Müzik eğitimini veren kurumların arasında önemli bir yere sahip olan konservatuvarlardaki müzik eğitimini bilimsel gelişim sürecinin içine katmak gerekmektedir. Mesleki müzik eğitimi veren kurumların içinde ayrı bir yere sahip olan konservatuvarlardaki eğitim anlayışının, bilimsel anlamda yaptığı çalışmalarla gelişme ve ilerleme gösterme amacına hizmet ederken, varolan bilgileri ve değerleri koruyup bu birikimlerin üzerinde araştırmalar yapmak olduğu düşünülmektedir.

“Müzik eğitimi; bireyin genel ve özel müzik açısından kendi müziksel yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişimler oluşturma süreci diye tanımlanabilir. İnsan yaşamında müziğin belirli işlevleri vardır. Bu işlevler çeşitli, çok yönlü, kapsamlı ve karmaşıktır. Bireysel toplumsal, kültürel ve ekonomik işlevlerin insan yaşamındaki yeri ve önemi nedeniyledir ki, müzik hem etkili bir eğitim aracı, hem geçerli güvenli bir eğitim yolu - yöntemi hem de önemli bir eğitim alanı haline gelmiştir. Müzik eğitimi, temelde şu boyutlardan oluşur : 1. müziksel işitme okuma ve yazma, 2. şarkı söyleme, 3. çalgı çalma eğitimi, 4. müzik dinleme eğitimi, 5. müziksel bilgilenme eğitimi, 6. müziksel yaratma eğitimi, 7. zevk eğitimi, 8. müziksel kişilik geliştirme eğitimi.” (Uçan, 1994: 14).

Eğitim anlayışı içinde kendini sürekli geliştirmek ve yenilemek zorunda olan müzik eğitiminin içinde, önemli bir yere sahip olan dil ve konuşma eğitiminin önemini bilmek ve uygulamak gerekir. Kendini yenileyen ve gelişme içinde olan müzik eğitimi farklı eğitim türleri içinde varlığını öncelikli olarak sürdürmek zorundadır. Aldığı eğitimin türü ne olursa olsun, yaşadığı ülkenin kültürünü yaşamayı, geliştirmeyi ve konuştukları dilin varlığını sürdürmeyi isteyen bireylerin, Türkçe’yi öncelikle eğitim kurumlarında ve eğitim kapsamı içinde, doğru ve anlamına uygun konuşmalarının gerekli olduğu düşünülmektedir.

“Dilimizin yapısal özelliklerine kısaca değinecek olursak; Türk dili kendi kendini türetme yeteneğinde bir dildir. Kök, takı, ses uyumları yapısı ile cebirsel bir yapı gösterir. Günümüzün teknik uygarlığı sürekli yeni kavramlar getirirken, Türkçe matematiksel yapısı ile bu kavramların karşılıklarını kendi derinliklerinden türetebilme gücünü göstermektedir. Eğitimimiz yabancı kültür ve amaçlara hizmet eden, yalnız taklitçiliğe yol açan bir eğitim düzeninde olmamalıdır. Kendi dilimize, kendi kültürümüze sahip çıkan yapıda eğitim sistemimizi geliştirmeliyiz. Eğitimin amacı; insanın toplumu ve kendisi için değer yaratabilecek düzeye getirilmesidir. Eğitim, aynı zamanda bir ülkenin, milletin geçmişi ile geleceği arasında bir köprü olma görevini üstlenir.” (Ömür, 2001: 36).

Müzik eğitimi ülkemizde özellikle cumhuriyetin ilanından sonra gelişme göstermiştir.

“Türkiye’de müziğin başlangıcı, Batı’ya yöneldiğimiz II. Mahmut dönemine kadar uzanmaktadır. Cumhuriyet kurulduktan sonra 1924 yılında orta öğretim düzeyinde açılan Musiki Muallim Okulu ile ülkemizde müzik eğitimi ciddi olarak başlamıştır. 1937-1938 yıllarında yükseköğretim seviyesinde Ankara Gazi Orta Muallim ve Terbiye Enstitüsü’ne bağlı 3 yıllık müzik bölümü açılarak ortaokul ve liselere müzik öğretmeni yetiştirilmiştir. Yaklaşık 60-70 yıllık bir süreçte bu kurumda müzik öğretmeni yetiştirmede branş öğretmenliği, ek branş öğretmenliği, mektupla eğitim, hızlandırılmış eğitim ve dışarıdan bitirme gibi 3 ve 4 yıllık zaman içerisinde geliştirilmiş program ve çeşitli modeller uygulanarak çağımıza ayak uyduracak öğretmenler yetiştirilmeye çalışılmıştır. 1982-1983 yıllarında çıkarılan 2547 sayılı yasa ile kurulan YÖK’e bağlı ülke çapında çeşitli illerde açılan üniversitelere bağlı Eğitim Fakülteleri bünyesinde Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Öğretmenliği Ana Bilim Dallarında müzik öğretmenleri yetiştirilmeye başlanmıştır. Halen bu durum devam etmektedir. Günümüze kadar ortaöğretim ve üniversitelerde okutulan müzik eğitimi programları ve bireysel ses eğitimi programı uygulamaları incelendiğinde, bireysel ses eğitimi dersleri işlenirken diksiyon eğitiminin eksikliği görülmektedir. Halbuki fakültelerimizde çeşitli yörelerden gelen öğrencilerimizin dillerindeki şive farklılıklarını ortadan kaldırarak geliştirmek için, müzik eğitimine geçmeden önce diksiyon eğitiminin yapılması son derece önemlidir. (Yurdağül PERÇİN, 2004).

Müzik eğitimi, sanatsal olarak incelenip öğretildiği gibi bilimsel olarak da ele alınmalıdır. Birçok ifadeyi içinde barındıran bir bilim olarak müzik eğitimi; çeşitli bilimsel verilerle çağdaş eğitim programına uygun bir biçimde yenilenmeli ve ülke kültürünü yansıtmalıdır. Günden güne ve çabuk bir biçimde kendini değiştiren müzik türleri incelenip klasik anlamda bir müzik eğitimi sistemiyle karşılaştırılıp ortak bir olguya varıp düzenlenmelidir.

Her ülkenin farklı bir yaşam biçimi vardır. Bu yaşam biçimleri kendini bilimde ve sanatta gösterdiği için politik anlamda da müziğin uluslar arası bütünleştirici etkisi tartışılmazdır. Ülkelerin müziklerine bakıldığında evrensel bir eğitim anlayışı içinde oluşturulan eğitim programları her zaman model oluşturmuş ve taklit edilmişlerdir. Türkiye’deki müzik eğitimi sistemi kendini evrensel modeller doğrultusunda yenilerken Türk müzik kültürünü de yansıtmalıdır.

Ülkelerin kültürlerini yansıtan en önemli gösterge dildir. Dillerini doğru ve düzgün kullanan uluslar kültürlerini de her zaman ayakta tutmuşlardır. Çağdaş bir müzik eğitimi, evrensel dillerde uygulanmakla beraber Türkiye’de uygulanan müzik eğitimi programlarında Türkçe’ye ve Türkçe’nin doğru kullanılmasını amaçlayan diksiyon eğitimine özellikle yer vermelidir.

A. MESLEKİ MÜZİK EĞİTİMİ VEREN KONSERVATUVARLAR

Üniversite; bilimsel özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip, bilimsel anlamda eğitim-öğretim veren ve bilimsel araştırma ve yayın yapan fakülte, enstitü, yüksek okul, bölüm, anabilim dalı, ana sanat dalı, bilim dalı, araştırma ve uygulama birimlerinden oluşan bir yükseköğretim kurumudur. Üniversite, devlet kalkınma planına uygun, ilke ve hedeflerinden vazgeçmeden ve yükseköğretimin planladığı, ülke kalkınmasına ve çıkarlarına uygun, çağdaş anlamda, Yükseköğretim Kurulu'nun olumlu görüşü veya önerisi üzerine kanunla kurulur. Bu tanım genel anlamda bütün üniversiteler için aynıdır. Amacı ve kuruluş şekli belli olan bir kurumdan farklı tanımlamalarla söz edilemez.

Türkiye’de müzik eğitimi, özellikle cumhuriyetin kuruluşuyla önemli derecede gelişmiştir. Müzik eğitimi veren okullara ve profesyonel müzikçiler kazandıran konservatuvarlara özen gösterilmiştir. 1924’te açılan Musiki Muallim Mektebi’ni ve 1926’da İstanbul’da konservatuvara dönüştürülen Darülelhanı, süreç içinde çok sayıda konservatuvarın açılışı ve kuruluşu izlemiştir

Müzik Eğitimi veren Üniversiteler (Konservatuvarlar); müzik eğitiminin yanı sıra bu disiplinlerin mesleki kullanımları konusunda da eğitim verirler. Bu anlamda mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlar şunlardır:

1. <u>Ankara Üniversitesi Devlet Konservatuvarı</u>	Ankara
2. <u>Gaziantep Üniversitesi Türk Müziği Konservatuvarı</u>	Gaziantep
3. <u>Hacettepe Üniversitesi Konservatuvarı</u>	Ankara
4. <u>İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı</u>	İstanbul
5. <u>Mimar Sinan Üniversitesi Devlet Konservatuvarı</u>	İstanbul
6. <u>Selçuk Üniversitesi Devlet Konservatuvarı</u>	Konya

7. <u>Trakya Üniversitesi Devlet Konservatuvarı</u>	Edirne
8. <u>Uludağ Üniversitesi Devlet Konservatuvarı</u>	Bursa
9. <u>Bilkent Üniversitesi Müzik ve Sahne Sanatları Fakültesi</u>	Ankara
10. <u>Sakarya Üniversitesi Devlet Konservatuvarı</u>	Adapazarı (Sakarya)
11. <u>İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuvarı</u>	İstanbul
12. <u>Afyon Kocatepe Üniversitesi Devlet Konservatuvarı</u>	Afyon
13. <u>Anadolu Üniversitesi Devlet Konservatuvarı</u>	Eskişehir
14. <u>Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı</u>	İzmir
15. <u>Çukurova Üniversitesi Devlet Konservatuvarı</u>	Adana
16. <u>Dokuz Eylül Üniversitesi Devlet Konservatuvarı</u>	İzmir
17. <u>Dicle Üniversitesi Devlet Konservatuvarı</u>	Diyarbakır
18. <u>Mersin Üniversitesi Devlet Konservatuvarı</u>	Mersin
19. <u>Akdeniz Üniversitesi Devlet Konservatuvarı</u>	Antalya
20. <u>Trakya Üniversitesi Devlet Konservatuvarı</u>	Edirne
21. <u>Fırat Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuvarı</u>	Elazığ

B. MESLEKİ MÜZİK EĞİTİMİ VEREN KONSERVATUVARLARDA SES EĞİTİMİ

Müzik eğitimi veren konservatuvarlar farklı yapılanmakla beraber her uygulanan programın amacı aynıdır. Ses eğitimi sadece güzel şarkı söylemek ya da sesi tekniğine uygun biçimde şekillendirmek değildir. Sese anlam veren ve sesin çıkışını sağlayan dili de doğru kullanma eğitimidir. Konservatuvarların veya müzik eğitimi veren diğer kurumların ses eğitimi programlarında Türkçe'yi kullanmaya yönelik dersler ayrı olarak da uygulanmaktadır.

“Ses eğitimi; bireylere konuşma ve/veya şarkı söylemede seslerini doğru, etkili ve güzel kullanabilmeleri için gereken davranışların kazandırıldığı ve içinde konuşma, şarkı söyleme, koro ve şan eğitimi gibi alt ses eğitimi basamaklarını barındıran, disiplinler arası bir özel alan eğitimidir. Tanımda kullanılan 'doğru'; anatomik ve fizyolojik yapıya, dil ve müzik özelliklerine, gerçeğe ve kurallara uygunluğu, güzel; söyleme biçimindeki uyum ve ölçülebilir davranışlardaki dengeyi, “etkili” kavramı ise; başkaları üzerinde bıraktığı duygusal izi nitelendirmektedir.” (Ayşe Meral TÖREYİN, 1998).

Bireysel ses eğitimi; bireysel bir eğitim ve öğretim programı uygulanarak gerçekleştirilir. Türkçe'yi doğru kullanma, nefes teknikleri ve uygulama, sesini tanıma, doğru ve etkili kullanma, ses eğitimi tekniklerine uygun olarak halk türkülerini, okul şarkılarını, Türk ve dünya ses müziğinden değişik eserlerin seslendirilmesini kapsar.

“Ses eğitiminin sadece sesi güzel olan ve belli meslekler (opera ve tiyatro sanatçılığı,müzik öğretmenliği gibi) için gerekli olduğu görüşü yaygındır. Halbuki ses insanın sosyal ve kültürel yaşamında hem konuşma hem de şarkı söylemek için kullandığı önemli bir araçtır. Bu nedenle ses eğitimi, sesini konuşma ve şarkı söylemek için kullanan veya kullanacak herkes için gereklidir. İlköğretimden başlayarak başta sınıf öğretmenleri ve müzik öğretmenlerinin bu konuya yeterince önem vermesi gerekir. Hem kendi seslerini doğru, güzel ve etkili kullanmaya, kullanılan dilin sözlerinin açık ve anlaşılır olmasına, hem de çocukların seslerini kullanırken doğru alışkanlıklar kazanmalarına özen gösterilmelidir. Böylece gelecekte sesini profesyonel olarak kullanacak mesleklerinde kariyer yapması gereken bireyler (öğretmen, opera ve tiyatro sanatçısı, avukat, hatip v.b.) engellenmemiş olacaktır.” (Nalan YİĞİT, 2004).

“Ses eğitimi alanı; temel ses eğitimi de denilen ve sesin öncelikle doğru kullanılma davranışının kazandırıldığı şarkı söyleme eğitimi, sese dayanıklılık ve sağlamlık kazandırmak ve sanat değeri yüksek, özellikle opera aryları söyleyebilmeyi öğretmek amacıyla yapılan ve ileri ses eğitimi diye şarkıları toplu olarak, ortak tını adlandırılan şan eğitimi, belirlenen ve ses oluşturarak ve uyumlu söyleyebilmeye ilişkin davranışlar kazandırmak amacıyla uygulanan koro eğitimi ile doğru, etkili ve güzel konuşmaya ilişkin davranışların kazandırıldığı konuşma eğitimini kapsar.” (Ayşe Meral TÖREYİN, 2002).

Ses eğitimi, sese dayanıklılık ve tekniğine uygun bir davranış kazandırmakla birlikte doğru şarkı söyleme eğitimi ve konuşma eğitimini amaçlar.

Ses eğitimi, kişinin kendi sesini doğru, güzel ve etkili kullanabilme ile ilgili davranışları kazandırma süreci olarak tanımlanabilir. Sesini profesyonel olarak kullanacak herkes için zorunludur. Ses sorunları daha çok çocukluk ve ergenlik döneminde sesin kötü kullanımına bağlı olarak gelişmektedir. Bireysel Ses Eğitimi dersi; sesin niteliği, doğru nefes tekniği, nefes-ses bağlantısı, ses-söz uyumu gibi konuları içerir. Türkçe'mizi doğru ve etkili kullanarak güzel konuşma, bireysel ses eğitiminin temel kuralıdır. Konuşma ve müzik dili, ulusların tanıtılmasında en büyük etkendir.

“ Dilimizin yapısal özelliklerine kısaca değinecek olursak; Türk dili kendi kendini türetme yeteneğinde bir dildir. Kök, takı, ses uyumları yapısı ile cebirsel bir yapı gösterir. Günümüzün teknik uygarlığı sürekli yeni kavramlar getirirken, Türkçe matematiksel yapısı ile bu kavramların karşılıklarını kendi derinliklerinden türetebilme gücünü göstermektedir. Eğitimimiz yabancı kültür ve amaçlara hizmet eden, yalnız taklitçiliğe yol açan bir eğitim düzeninde olmamalıdır. Kendi dilimize, kendi kültürümüze sahip çıkan yapıda eğitim sistemimizi geliştirmeliyiz. Eğitimin amacı;insanın toplumu ve kendisi için değer yaratabilecek düzeye getirilmesidir. Eğitim, aynı zamanda bir ülkenin, milletin geçmişi ile geleceği arasında bir köprü olma görevini üstlenir.” (Ömür, 2001: 36).

Toplumların yaşantısındaki bütün alanlarda etkili ve güzel konuşmak çok önemli bir yer işgal etmektedir. İletişim kuran kişilerde, karşılıklı iletişimde büyük oranda psikolojinin etkisi vardır. Duyulan sempati ve karşılıklı empati, konuşmanın akışını etkilemekte, bu durum jest ve mimiklerle ortaya çıkmaktadır. Konuşmacıların birbirlerine duydukları hisler, uyumluluk veya uyumsuzluklar konuşmayı önemli derecede etkilemektedir. Konuşmak bir duygu işidir. Sese katılan ifade kişinin bütün özelliklerini yansıtır. Bu ifadenin ortaya çıkışındaki sanatsal öğelerden biri de müziktir. Müzik eğitiminde diksiyon eğitimi belirtilmeli, mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki müzik öğrencilerinin bireysel ses eğitimi dersindeki çalışmalarda diksiyonu rahat kullanmaları sağlanmalıdır. Yapılan uygulamalar göz önüne alınıp kendi dilimize göre bir stil oluşturulmalıdır.

1. Ses Eğitiminin İlke ve Amaçları

Ses eğitiminin amacı sesi en iyi ve doğru şekliyle tekniğine uygun biçimde kullanmaktır. Sesi doğru kullanmakla ilgili verilen bu eğitimin temel olarak hedeflediği ilk eğitim konuşma eğitimidir. Harflerin doğru ve tekniğine uygun çıkışı, konuşma organlarının ve nefes tekniklerinin kullanılması sırasında yapılan alıştırmalar, sesin tekniğine uygun çıkışını amaçlar. Ses eğitiminin ilkeleri, bu eğitimin çeşitli disiplinlerle birlikte uygulanma gerekliliğinden dolayı, ilgili olduğu anatomik, fizyolojik, fiziksel, eğitimsel, sanatsal ve dilbilimsel özelliklere göre belirlenirler.

“Tüm eğitim alanlarında olduğu gibi ses eğitimi alanında da sürecin etkililiği bakımından ilkelerin belirlenmiş olması gerekmektedir. Yoğunlukla soyut işlemler olarak bilinen ses eğitimi uygulama ve etkinliklerinin, öğrenmeyi kolay ve kalıcı kılacak somut işlem ve uygulamalara dönüştürülmesi ana ilke olarak ele alınmalıdır. Brown bu eğitimi şöyle sınıflar :

1. Öğrenci, taklit etmek yerine nasıl doğru ses üretebileceğinin yolunu öğrenmelidir.
2. Öğretmen, sesin önemli bir yapı taşı olduğu bilinci ile, olumsuzluklara karşı duyarlı davranabilmeli, sorunlarını çözmeye yardımcı olabilmek için öğrencilerinin fizyolojik yapılarını tanıyabilmelidir.
3. Sesin tamamen beden rahatlığına bağlı olduğuna dikkat edilmeli, beden dilinin önemi bilinmelidir.
4. Doğru solunum, doğru sesleme, doğru başlangıç ile bağlı (legato) ve kesik (staccato) seslerdeki yoğunluk ve süreklilik sağlanmalıdır.
5. Öğrencilerin psikolojik yapı ve durumları izlenmelidir.
6. Sesin yanlış kullanılmasını önleyebilmek için anatomik-fizyolojik yapılar ve işlevleri konularında bilgi verilmelidir.” (Seval KÖSE, 2004).

Ses eğitimi, ilgili olduğu bilim dallarının bütün yapılanmaları doğrultusunda; bireyin konuşurken ve şarkı söylerken sesini, anatomik ve fizyolojik yapısına en uygun olarak doğru ve etkili bir biçimde kullanabilmesini, kendi dilinin varoluşunda bulunan dil bilgisi ve gramer kurallarına ve telaffuzuna göre diksiyonunu kullanmasını ve buna uygun nefes ve tekniklerin uygulanmasını amaçlar.

Yetişme şekilleri, anatomik ve fizyolojik yapı, yöresel konuşma alışkanlıklarından kaynaklanan diksiyon bozuklukları, yanlış konuşma ve şarkı söyleme alışkanlıkları, gelişimini tamamlayamadan yitirilen seslere neden olmaktadır. Bu nedenle, özellikle mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlarda ses eğitiminin önemini vurgulamak gerekir.

2. Türkçe Dil Yapısına Uygun Ses Eğitimi

Türkiye’de ses eğitimi farklı ülkelerin ses eğitimi ekolleri örnek alınarak ve genelde taklit edilerek yürütülmektedir. Özellikle Türkçe dil yapısına uygun bir ses eğitimi ekolünün olmaması, diksiyon eğitiminin yetersizliğinden ve konuştuğumuz dilin yapısını çok iyi bilmemekten kaynaklanır. Oysa Türkçe’nin dil yapısı, ses eğitimi içinde, yeni ekollerin gelişmesine yönelik çok uygun bir dildir.

“Bilindiği gibi Bireysel Ses Eğitimi dersi doğru nefes alma, tutma, verme, sesin niteliği, doğru nefes tekniği, nefes ses bağlantısı, ses söz uyumu (prozodi) gibi konuları içerir. Türkçe’imizi doğru ve etkili konuşarak güzel konuşma, vokal ve konsonların doğru boğumlanması, Bireysel Ses Eğitiminin temel kuralıdır. Konuşma ve müzik dili, ulusların tanıtılmasında da en büyük etkidir. Kişinin hem kendine hem toplumuna yararlı hale gelmesi için yalnız bilim teknikte değil sanatsal konularda da kendini geliştirmesi gerekir. Hepimizin bildiği gibi şarkı söyleme öğretisi, ses eğitimi birçok soyut kavrama dayanmakta, birçok kuralları net koyamadığımız somut anlatımlardan yoksundur. Bu sebeplerden derse başlandığı ilk günden itibaren öğrencilerle iletişim kurabilmek, her öğrenciye aynı derecede yaklaşımda bulunmak oldukça zordur. Öğretmen, nitelikli amaca uygun eğitimi için karşılaşılan bu zorlukları başarmak zorundadır. Bu nedenle yeni anlatım yöntemleri geliştirilmeli, her öğrencinin anlayabileceği örnekler oluşturulmalıdır. Bir öğrenciye uygulandığında iyi sonuç veren bir anlatım bir başka öğrencide aynı sonucu vermeyebilir. Sonuçların başarılı olması, öğretmenin anlatımına ve öğrencinin anlama yeteneğine bağlıdır. Nitelikli bir konuşma eğitimi için sabırla çalışmak gerekmektedir.” (Yurdagül PERÇİN, 2004).

Diksiyon eğitiminin önem taşıdığı ses eğitiminde, uygulama biçimlerine göre telaffuzda farklılıklar görülebilir. Konuşma dilinin bölgelere ve yörelere göre farklılık göstermesi bu eğitimin daha dikkatli yapılmasını ve öğrencinin takibini mecbur kılar. Her kişi aynı şekilde Türkçe konuşmaz. Konuşma farklılıkları, şarkı söyleme tekniğiyle birlikte ses eğitimini de önemli derecede etkiler. İşte diksiyon eğitiminin amaçladığı, konuşma, telaffuz bozukluklarını düzeltmektir. Ses eğitiminin Türkçe dil yapısı kurallarına göre öğretilmeye başlandığı ilk günden itibaren dil bilgisiyle birlikte dili kullanma sanatı olan diksiyona önem verilmelidir.

“İlk derslerde ses eğitiminin, şarkı söyleme öğretisinin ne olduğu, ders içeriği hakkında öğrenci aydınlatılmalıdır. Öncelikle doğru nefes tekniği hakkında bilgi verilmeli, nefesi alma, tutma, verme alıştırmalarının öneminden bahsedilmelidir. Nefes tekniğinin diksiyon eğitimi içinde ne denli önemli olduğu unutulmamalı ve bu konuda da yeterli düzeyde çalışmalar yapılmalıdır. Ses alıştırmalarına başlamadan, konuşma eğitiminin gerekliliği anlatılarak nefes çalışmaları ile birlikte öncelikle diksiyon çalışmaları yaptırılmalıdır. Öncelikle kendi dilimizi doğru, güzel ve etkili kullanmamız gerekliliği unutulmamalıdır. Hangi dilde konuşuluyorsa o dilin özellikleri bilinerek konuşma eğitimi verilmeli ve şarkı eğitimi de doğru artikülasyon (boğumlama) göz önünde bulundurularak verilmelidir. Bir dili her yönüyle öğrenip o dilde düşünerek, konuşmak ve şarkı söylemekle kendi dilimizin seslerini o dilin seslerine benzeterek konuşmak ve şarkı söylemek arasında çok büyük ayrıcalıklar vardır. Biri özgündür, diğeri ise öykünmedir (taklittir). Bu sebeplerden öğrencilerimize bizim de yeterli derecede bilmediğimiz başka dillerin özelliklerini öğrenmek için çaba harcayacağımıza, kendi dilimizdeki seslerin özelliklerini öğretmek için çalışmamız ve bu konunun üzerine yoğunlaşmamız daha doğru olur düşüncesindeyim. Dünyadaki tüm operalar önce milli sonra

da uluslar arası nitelik kazanmışlar ve hemen hepsi kendilerine göre bir stil, bir ekol geliştirmişlerdir. Müzik öğretmeni adaylarının da öncelikle Türkçe'mizi doğru kullanmayı, diksiyon kurallarını uygulayabilmeleri gerekmektedir. (Yurdağül PERÇİN, 2004).

3. Ses Eğitiminin Yöntemleri

Ses eğitimi, güzel konuşma disiplini içinde Türkçe'yi doğru kullanma alışkanlığını edindirir. Dillerin yapısına ve telaffuzuna göre farklılıklar gösteren ses eğitimi yöntemleri içinde Türkçe'ye en uygun ses eğitimi yöntemini oluşturmak gerekir. Sanatta ve müzikte ilerlemiş ve kendi ekollerini dünyaya tanıtmayı başarmış bazı ülkelerin ekolleri örnek alınabilir. Ancak Türkçe'nin kendi dil yapısı içinde varlığını sürdüreceği ve ses eğitimi yöntemlerine model oluşturabilecek bazı çalışmalar yapılmış olsa da halen bu anlamda kesin ve varlığı kabul edilmiş bir ses eğitimi yöntemi yoktur.

“Yöntem, genel anlamıyla bir amaca ulaşmak için, belli bir düzene göre izlenen yol demektir. Bilimsel yöntem ise gerçeğe uygun bilgi üretme yöntemidir Türkçe sözlükte yöntem, bilimde belli bir sonuca erişmek için, bir plana göre izlenen yol, metot olarak tanımlanmaktadır. Bilgi edinmek için tutulması gereken yoldur ve her bilgi alanının kendine özgü bir bilgi edinme yöntemi vardır. Ses eğitimi, içinde bulunduğu müziğin sanat ve bilim özelliklerinden dolayı, kuramsal ve uygulama boyutlarıyla bir bütündür. Bu bağlamda, ses eğitimi uygulamasının doğru olarak gerçekleşebilmesi, onun kuramsal boyutunda bulunan bilimsel temeller ve verilerin gerçeğe uygun olup olmadığının saptanmasına bağlıdır. Söz konusu bilimsel temeller ve verilerin gerçeğe uygunluğu ise, ses eğitimi yöntem ve tekniklerinin bilimsel yöntemlere uygunluğuna dayanır. Ses eğitiminde yöntemler, temelde aynı öge, ilke ve amaçlara yönelik olarak ortak özellikler taşırken, değişik ülkelerin dil ve müzik özelliklerine bağlı olarak farklılıklar göstermekte ve ekol, tarz veya stil gibi adlar almaktadırlar. Örneğin İtalyan ekolu denilen şan eğitimi tekniği, İngiltere'de dil ve müzik özelliği dikkate alınarak farklı, Fransa'da farklı olarak uygulanmakta ve “İngiliz stili”, “Fransız ekolu” diye adlandırılmaktadır. Bu bağlamda, Türkçe'ye uygun bir şarkı söyleme ve şan metodu geliştirilerek Türk müzik eğitiminde, kullanılma yerine göre “Türk şan tekniği” ve “Türkçe şan metodu” kavramlarının yaygınlaştırılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.” (Ayşe Meral TÖREYİN, 1998).

Ses eğitimi ve diksiyonun temelini oluşturan sesle birlikte ses eğitiminin ve diksiyon eğitiminin uygulama alanları içinde olan ve bir bütünlük göstermesi gereken konuları bilmek, mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki diksiyon eğitiminin

amacını ve bu amaca uygunluğun niteliğini saptamak açısından önemli yer teşkil etmektedir.

C. DİKSİYON VE MÜZİK EĞİTİMİNİN ORTAK ALANI SES

Müzikte en temel öge sestir. Müzik eserlerinin oluşması için öncelikle sese ihtiyaç vardır. Sesler çıkış özelliklerine göre farklılık gösterir. Bu özellikler fiziksel yapıdan kaynaklanmakla birlikte canlılara ve cisimlere göre ses çıkışları birbirinden farklıdır. Ses ögesinin oluşumunu ve yapısını kavramak için sesin çıkış özelliklerini anatomik ve fizyolojik açıdan bilmek gerekmektedir.

Sesin müzikte kullanılmasını en etkin ve doğru biçimde sağlamak için sesi önce bilimsel ve sonra da müzikal anlamda incelemek gerekmektedir.

Hava titreşimlerinin kulakta duyulan haline “ses” denir. Sesleri duyuş özellikleri bakımından iki grupta inceleyebiliriz. Birincisi, insan sesidir. Buna “seda” ya da “selen” denir. İkincisi ise insana ait olmayan kaynağı başka olan seslerdir; buna da “gürültü” denir. Konuşmamızı sağlayan en önemli öge sestir. Sesin kullanılmasında önemli olan ilk unsur sesi bilinçli ve etkili kullanmaktır. Sesi bilinçli kullanmak sesin çıkışındaki gücü ve güzelliği artırmakla birlikte konuşmadaki söyleyiş ve telaffuz bozukluklarını da önemli derecede azaltır. Sesi oluşturan organlarda herhangi bir sağlık sorunu olmadığı sürece sesin kalitesi çalışmayla artırılabilir.

“Ses, yaşantımızda önemli bir rol oynar. Toplumla olan ilişkilerimizde eğitilmiş bir sesin etkisi büyük olur. İnsanda bulunan ses aygıtının, fiziksel ve fizyolojik yönden çok çeşitli tonlamalar, tınılar, ses kümeleri meydana getirmesi nedeniyle, gerçekten olağanüstü bir yapılaş ve işleyiş vardır. Onunla düşüncelerimizi, coşkularımızı ve en küçük duygularımızı anlatabiliriz. Ses aygıtının incelenmesi, bir çok müzik aletlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Hatta müziğin, duyguların, coşkuların seslerle anlatıldığı bu güzel sanatın, doğmasında en büyük pay insan sesindedir.” (Şenbay, 2005: 67).

1. Sesin Oluşumu

“İnsan sesini oluşturan en önemli organlar ses telleri ve onların bağlı bulunduğu kaslardır. Ses tellerimiz iki tanedir. Gırtlığımızın ön kısmını oluşturan halka biçiminde ve genellikle erkeklerde belirgin olan “kalkansı kıkırdakların” arkasındadır. Halk arasında “ademelması” (Adam’s apple) denilen bu kıkırdakların görevi ses tellerini korumaktır. Ayrıca, gırtlak bölgemizde “yüzüksü kıkırdaklar” ve ses tellerinin bağlı olduğu “İbriksi kıkırdaklar” bulunur. Ses tellerinin uzunluğu, genellikle, erkeklerde 20-25 milimetre, kadınlarda ise 16-20 milimetredir. İşte, erkek sesinin kadın sesinden kalın olmasının nedeni, ses tellerinin daha uzun ve daha kalın olmasıdır. Erkek ve kadınlar da kendi tınlatici bölgelerinin ve ses tellerinin boyut farklılığına göre renklere ayrılır. Temelde, inceden kalına doğru kadın sesi, soprano, mezzo soprano ve alto olarak; erkek sesi ise, tenor, bariton ve bas olarak birbirlerinden ayrılır. Gelişmiş, eğitilmiş bir insan sesi, en gelişmiş müzik aletleri dahil, doğadaki en güzel sestir. İnsanın bir önemli ayrıcalığı da kendi bedenindeki müzik aletini kendinin çalabilme yeteneğidir. Bir kemanı gözünüzün önüne getirin; diyelim ki parmağımızı kemanın tellerinden birine bastınız ve yayını çektiniz. Eğer kemanın kasa dediğimiz ahşap kısmı yoksa, o teller dünyanın en iyi teli de olsa kapı gıcirtısı gibi bir ses duyarsınız. Tellerden keman sesini duyabilmemizi “tınlatici” (resonateur) denilen bu ahşap kısım sağlar. Bütün müzik aletlerinin birer tınlaticısı vardır. Her müzik aleti, tınlaticılarının yapılmış olduğu madde ve boyut farklılığına göre değişik sesler verir. İnsanda da iki tınlatici grup vardır. Bunlar ana tınlaticılar ve yardımcı tınlaticılardır. Ana tınlaticılar, gırtlak, ağız boşluğu ve burun boşluğudur. Yardımcı tınlaticılar ise, göğüs boşluğu, sırt ve kafatasıdır. Ancak, kısa bir süre önce aramızdan ayrılan ünlü Polonyalı tiyatro adamı Jerzy Grotowski, oyuncularıyla yaptığı uzun ve zorlu çalışmalardan sonra, mide boşluğu, karın ve dizlerin, yani neredeyse insan bedeninin tümünün bir tınlatici olabileceğini kanıtlamıştır.” (Gürzap, 2004: 89-90).

“Hava titreşimlerinin kulakta duyulan hali olan ses; diyafram, kaburga ve göğüs kafesi, ciğerler, nefes borusu, gırtlak, dil, diş gibi organların katkısıyla kendiliğinden oluşan karmaşık işlemler sonucunda oluşur. Her sesin çıkışında bu organların gerilme, gerilme, duraklama ve çözülme biçimi aldıklarını görürüz. Yapılan araştırmalar ses ile kişilik arasında yakın bir ilişki olduğunu gösterir. Biz görünmesek de sesimiz kimliğimizi ve özelliklerimizi ortaya koyar. Yalın bir anlatımla ses, titreşimle oluşan, insan kulağı ve duyarlı aygıtlarla alınabilen her tür hava titreşimidir. İnsan sesi gırtlaktan dudaklara kadar uzanan ses yolunda biçimlenip gelişen belli titreşimlerden oluşur. Böylece sesler bir düzen içinde söze dönüşür ve konuşma doğar.” (Önen, 2004: 42).

“Bir sesin oluşabilmesi için öncelikle bir güce gereksinim vardır. Elde edilen sesin gücüyle o sesi çıkartmak için harcanan güç arasında bir paralellik görülür. Ancak her maddenin sertlik ve yoğunluk özelliklerine göre değişik sesler elde edilir. İstedığınız kadar güçlü vurun, bir kitaptan elde edeceğiniz sesi bir kağıttan elde etme olanağımız yoktur.” (Gürzap, 2004: 87).

Ses çıkışındaki bilimsel ve teknik bilgileri bilmekle birlikte sesin anatomisini ve fizyolojisini de kavramak, anlayarak ve bilerek uygulanan bir ses eğitimi yönteminin oluşturulması için önemlidir. Ses, doğal bir oluşum süreci içinde kendini gösterse de insan sesinin kalitesini belirleyen bazı anatomik ve fizyolojik etkenler de vardır.

“Canlı varlıklar en basit yaradılışlı olan uçucu böceklerden itibaren, yaşıntıların değişik ihtiyaçlarını karşılamak yönünden ses çıkarmak zorunluluğundadırlar. Korku düşmanlarına benzer diğer varlıklara bildirmek, aşk çağırımı yapmak, başka canlıları korkutmak için ses lüzumlu bir araç olarak görülmektedir. Canlı varlığın organizması geliştikçe hem ses çıkarma nedenleri çoğalmakta ve hem de ses çıkaran organları daha mükemmel olmaktadır. Böceklerde sesin çıkarılması, kanatlarının birbirine veya kanatlarının bacaklarına sürtülmesi yolu ile olmaktadır. Çekirgelerin, ağustos böceklerinin sesleri bu şekilde çıkarılmaktadır. Arıların, sivrisineklerin sesi ise kanatlarının titreşiminden meydana gelmektedir. Bazı böceklerin seslerini duyamamaktayız. Çünkü bizim kulağımız bunların çıkardığı ses frekanslarını alacak güçte değildir. Fakat onlar birbirlerini kilometrelerce uzaktan duymaktadırlar. Daha yüksek sınıf hayvanlara çıktıkça ses çıkarmak için özel organların meydana geldiğini görüyoruz. Kuşlarda ses memeli hayvanlarda olduğu gibi larenks (gırtlak) yardımı ile çıkmaz. Bunların hava yollarının yanında bulunan bir takım hava keselerinin içinde bulunan havanın basınç ile dışarı atılması sesi sağlar. Bülbül ve kanaryanın hepimizin hoşuna giden sesi bu hava keselerinden dışarı atılan havanın sesidir. Memeli hayvanlarda ses çıkarmak için özel bir organ (gırtlak) meydana gelmiştir. Larenks, organizmanın en enteresan bir organıdır. Hemen başlangıçtan bilmeliyiz ki aslında larenks dediğimiz organ ses çıkarmak için yaratılmamıştır. İlk canlıların sulara meydana geldiğini biliyoruz. Başlangıçta hücreli olan bu yaratıklar milyonlarca yıl boyunca gelişerek balık ve benzeri canlıları meydana getirmiştir. Suda yaşayan bu canlılar, yaşamlarını sürdürebilmek için oksijene ihtiyaç duyarlar. Oksijen organizmanın beslenebilmesi, büyüebilmesi için gerekli bir maddedir. Balık ve benzeri canlılar galsama dediğimiz (solungaç) organları ile suda bulunan oksijeni alarak organlarına sevk ederler. Zamanla sulara bulunan oksijen azalmaya başlamıştır. Bunun sebebi sulara oksijeni kullanan başka canlıların (nebatların) meydana gelmesi veya suların çamurla dolmasıdır. Suda oksijen bulamayan canlı varlık bunu bulmak için karaya çıkmak zorunda kalacaktır. Fakat karaya çıkınca havadaki oksijeni almak için akciğerlere ihtiyacı olacak ve bu şekilde akciğerler gelişecektir. Akciğerler havadaki oksijeni rahatça alarak organizmanın ihtiyacını görmek üzere organlara nakledecektir. Ama o zaman bazı zorluklar çıkacaktır. Ciğerlere çekilen hava kuru olursa akciğerler zarara uğrar, bazen içeri çekilen hava içinde yabancı cisimler olur ve bundan akciğerin ağzını kaparlarsa solunum yapma imkanı kalmaz. İşte bu zararlı tesirleri ortadan kaldırmak için uzviyet larenks denilen bir organı ortaya çıkarır. O halde bizim bugün ses çıkarma organı olarak tanıdığımız larenks (gırtlak) aslında ses çıkarmak için değil uzviyetin başka görevlerini karşılamak için yaratılmıştır. Yani akciğere giden havayı organizma için uygun koşullara sokmak için ve akciğerlere yabancı madde kaçmasını önlemek için kısaca ilk larenks adeta bir valf, musluk gibi bir organ idi. Fakat canlı varlık karada yaşantısını sürdürmek ve bu arada gelişirken bu larenksin bu valftan ödev görevler alacağını da keşfetmekte geç kalmadı.

Hepimiz bir dere kenarından geçerken kurbağaların korkup suya atlarken “vırak” diye bağırp suya atladığını görmüş ve duymuşuzdur. Biz bunu kurbağanın istemli çıkardığı ve işe yarayan, bir ses sanırız. Aslında bu istemli bir ses değildir. Kurbağa suya atlarken akciğerlerine su kaçmasın diye larenksini hızla kapar. Bu esnada bir ses çıkar. Yani adeta kapının kapanırken çıkardığı ses gibi. Bunun aslında bir manası yoktur. Sırf larenksinin kapanma sesidir. Fakat bu sesin çıkarılması diğer kurbağalara bir işaret olabilir. Yani kendisi için tehlikeli olabilecek birisinin yaklaştığını haber verebilir. İşte bu şekillerdeki bir oluşum canlının gırtlakını ses çıkaran bir organ olarak kullanma bilincini getirmiştir. Özetlemek lazım gelirse, başlangıçta sırf akciğerlerin ağzını kapamak maksadı ile odaya çıkan larenks bugün canlıların en hayati organlarından birisi olmuştur. Larenks sayesinde akciğerlerini koruyan canlı, yine larenks sayesinde insan oğlunda en ulvi heyecanların ortaya konduğu, konuşma ve bunun en mükemmel şekli olan şarkı söyleme olanağına kavuşmuştur. İnsanda ses çıkarma sadece tek bir organın meydana getirdiği fonksiyon değildir. Birçok organlardan meydana gelen sistemlerin beraber çalışması ancak istenen anlamda sesin ortaya çıkmasını sağlar”. (Selahattin İÇLİ, 2006).

2. Sesin Nitelikleri

Ses doğal bir oluşumdur. Ancak biçimlendirilebilir ve eğitilebilir. Kullanılmakta olan ses insan sesi olduğunda sesi biçimlendiren öge, organların anatomik yapısıdır. Duygusal anlamda sese nitelik kazandırmak için de ses çıkışı düzenleyen yani artiküle ederek biçimlendiren organlarla beraber, konuşma dilinin özelliklerinden de yararlanır.

“Ağız boşluğu, diğer organların da katılımıyla sürekli biçim ve hacim değiştirir. Dil, dudaklar, alt çene, yumuşak damak kullanılır. Küçük dil gibi organların hareketleriyle de boğumlanma dediğimiz olay oluşur. Sesin oluşabilmesi için, belirli oranda havanın istemli olarak dışarı bırakılması gerektiğini biliyoruz. Ancak hava gırtlaktan sonra ağız boşluğunda biçimlenmezse konuşmayı sağlayan seslerden söz edilemez. Bu biçimlendirmeyi de ağız içindeki organların, kimi zaman birlikte, kimi zaman da tek başına hareket ederek, havaya engel çıkarması şeklinde tanımlayabiliriz. Doğal olarak seslenmeyi sağlayan bu engeller, konuşanın organlarını ve onlara bağlı kasların etkili bir denetimi sonucudur. Beyin; konuşmayı sağlayan organlar arasındaki bağlantıyı, seslerin çıkarılışı sırasında, konuştuğumuz dilin bilinen, düşünülen ses kümelerinin seslenme organımızdan çıkarılmasının sağlar. Bizi dinleyen kişi, kulağı aracılığıyla algılayarak sesleri beyinde şekillere dönüştürür ve çözümler, böylece söyleneni anlamaya çalışır. Bu nedenle de yanlış anlaşılma istemiyorsak sesleri doğru ve anlaşılır biçimde çıkarmak zorundayız. Ses kırımlarının akciğerlerden gelen hava akımı ile titreşmeleri sonucu, gırtlaktaki seslenmenin oluştuğunu biliyoruz, uzmanlar ses kırımlarının titreşim hızının, ses perdesini belirlediğini, yüksek tonların, ses kırımlarının art arda yaptıkları titreşimlerle doğduğunu, sesin hızının da kırımların uzunluğuna ve gerginliğine bağlı olduğunu belirtiyor. Öyleyse sesin niteliği (kalitesi) kırımların titreşim sayısına bağlıdır. Bu titreşim

tınlatici dediğimiz, kafa, yüz ve gırtlaktaki hava odalarında boşluklarda sesi yeniden güçlendirir. ” (Önen, 2004: 43).

Buradan da anlaşılacağı gibi sese nitelik kazandırmada etkin olan fizyolojik yapının önemi büyüktür. Fizyolojik bir oluşumu değiştirmek mümkün olamaz ama sese nitelik kazandırmak için, bu organları doğru kullanarak sesin çıkışını kontrol etmek mümkündür. Sesin niteliğini güçlendirmek için sesin fiziksel oluşumunu bilmekle birlikte, işitme yeteneğini de geliştirerek doğru teknikleri uygulamak gerekir. Sese kazandırılan nitelik, doğru ve güzel konuşmayla birlikte amacına uygun bir ses eğitimi için atılan ilk adım olacaktır.

Sesin niteliğini belirleyen ve etkileyen fizyolojik etmenlerle birlikte başka etmenler de vardır. Varolan sesin yanlış kullanılması, yanlış konuşma alışkanlıkları, psikolojik ve yanlış beslenme alışkanlıkları gibi birçok neden sesin niteliğine yön verir. Bazı kişiler özellikle seslerinin kullanmak konusunda sese şekil verirken bazıları fazlasıyla yüksek sesle konuşur. Bu durum dinleyeni de konuşanı veya şarkı söyleyeni de yoran bir durumdur. Bazıları da fazlasıyla kısık sesle konuşarak duyulma olanaklarını en alt seviyeye indirirler. Bu da sesin kalitesini yani niteliğini olumsuz etkileyen bir durumdur.

Yanlış beslenme alışkanlıkları, fazla asitli ve fazla sıcak ve fazla soğuk besinlerle birlikte sigara kullanımı gibi birçok yaşam alışkanlıkları sese zarar vererek kalitesini olumsuz yönde etkiler. Her birey sesine ve sağlığına kuşkusuz önem vermelidir. Fakat müzik eğitimi gibi sesini profesyonel ve mesleki bir konum için kullanacak bireylerin bu gibi durumlara çok daha fazla dikkat etmesi ve seslerini koruması gerekir. Bunun bilincinde olması gereken yetişkin bireylerle birlikte doğru bir eğitim anlayışıyla ve müzik eğitiminin gerektirdiği disiplinle bu durum mutlaka aşılabılır.

Sesten verim alınabilmesi ve bu verimin zamanla yükselen bir çizgi içinde gelişmesi müzik eğitimi için, en önemlisi ses eğitimi için son derece önemlidir. Sese nitelik kazandıracak olan kişi kendisi olmakla birlikte, doğru ve amacına uygun bir ses eğitimi yöntemiyle daha da verimli ses performansına kavuşulabilir. Ses eğitiminin en önemli amaçlarından biri de budur.

3. Tını

Sese nitelik kazandıran ve duyumunu kuvvetlendiren, sese anlam yükleyen diğer bir özellik de tınıdır. Sesin özelliklerinden biri olan tını, seslerin çıkış özelliğine göre farklılık gösterir. Sesin tınısı doğal olarak oluşup yerleşmekle birlikte, bu özelliği çalışmayla ve güçlendirmek mümkündür.

“Tını niteliği sese güzellik ve güç verir. Başlıca tınılatıcı organlar gırtlak,ağız ve burun boşluklarıdır. Kısık, pürüzlü, madeni, hırıltılı sesler, bu organların görevlerini yapmamasının ya da gerektiği biçimde kullanılmamasının sonucudur. Sesin tını niteliği daha çok ünlü dediğimiz sesli harflerde kendini gösterir. Açık, koyu ve orta tını biçiminde gruplandırmak mümkündür. Açık tını,daha çok rahat, mutlu bir anlatımda kullanılır. Az heyecan uyandıran tiz sese yakın bir ses niteliğidir. Kafa sesinde çıkarılabilir. Koyu tını; acı, umutsuzluk ve keder anlatımlarında kullanılır. Göğüs sesiyle kullanılır. Orta tını ise daha çok günlük konuşmada, kendimizi fazla yormadan olağan biçimde kullanılan bir tınıdır.” (Önen, 2004: 44).

Sesin oluşumunu ve niteliklerini bilmek, ortaya koyulan her türlü konuşma ve şarkı seslerinin özelliğini olumlu yönde etkiler ve tınıyı güzelleştirir. Sese nitelik kazandırmak için sesin tınısını kuvvetlendirmek gerekir. İyi ve doğru kullanılan bir sesin tını özelliği güçlüdür. Tınısı hafif veya zayıf olan bir sesin dinleyiciye anlaşılır ve bilimsel bir ifadeyle ulaşması zordur. Bu bilimsel ifadeyle birlikte sesin tını özelliğinin içinde duygusal değer de mevcuttur.

Sesin dinleyiciye ulaşması sırasında geçilen aşamalardan biri olan tını özelliği, kendini ses çıkışı süresince eserin veya konuşmanın anlamına uygun bir biçimde kuvvetli veya hafif olarak kendini belirler. Bu da sesin duyumundaki ve bıraktığı etkideki anlamı güçlendirir.

“Olağan bir ses, dinleyenler tarafından rahatlıkla işitilebilen bir sestir. İşitilmeyen bir ses karşınızdakinin kısa sürede ilgisinin dağılmasına neden olur. Ayrıca düşünceleri vurgulamak, dikkat çekmek ya da konuşmayı daha ilginç kılmak için ses yoğunluğunda ve şiddetinde zaman zaman değişiklikler yapmak gerekir. Etkili ve güçlü ses; derin soluk almaya, ciğerlerdeki havanın dışarı çıkmasını sağlayan diyafram ve göğüs kaslarının doğru kullanımına bağlıdır.” (Önen, 2004: 44).

4. Sesin Yerleşmesi

Sese nitelik kazandıran alıştırmalarla birlikte ses kendini sürekli yenileyip kalitesini koruyacaktır. Titizlik ve profesyonellik isteyen bu öğretiyi yanlış verildiği veya uygulandığı zaman ortaya tamamen sesin kötüleşmesi, sağlıksız bir ton kazanmasına neden olacak durumlar ortaya çıkabilir. Bu nedenle sesin doğru ve ses eğitimi yöntem ve tekniklerine göre doğru yerleşmesi bu eğitimin alınmasındaki titizliğe ve uzmanlığa bağlıdır.

Kötü yerleşmiş bir ses sadece dinleyiciyi yormakla kalmaz konuşanı veya söyleyeni yorarak rahatsızlık verir. Bu yanlış ses eğitimi veya yanlış uygulama tekniğinden kaynaklanan sesin yanlış yerleşmesini engellemek için konuşurken bile sesin çıkış özelliğine dikkat etmek ve tekniği bilerek konuşmak gerekir. Doğru nefes ve harflerin doğru çıkartılmasıyla birlikte sesi yüzün “maske” denilen yüzün ön bölümüne taşımak gerekir.

Sesin doğru yerleşmesinin birinci kuralı doğru nefes tekniğidir. Doğru bir nefes tekniği sayesinde seslerin çıkışındaki problemler de önemli derecede ortadan kalkacaktır. Sürekli yapılan doğru alıştırmalarla doğru bir çalışma ve nefes tekniğiyle sesi her zaman doğru kullanmak mümkündür.

Sesi oluşturan organların içinde konuşmacının performansına göre kendini şekillendiren ve hareket özelliğine sahip olan en önemli organ ağızdır. Ağız bölgesinin çalıştırılması kişinin isteğine ve kabiliyetine bağlı olmakla birlikte ses egzersizlerinin ilk aşamasında özellikle ağız bölgesinin doğru kullanılmasına yönelik alıştırmalarla ses ve nefes teknikleri öğretilir.

Konuşma organlarını sesin verimli çıkışını sağlayacak derecede doğru kullanmak gerekir. Ses eğitiminin ilke ve amaçları doğrultusunda yapılan uygulama ile sesin doğru ve tekniğine uygun şekil alması mümkündür.

5. Nefes Ve Teknikleri

Ses eğitimi içinde ilk olarak verilen eğitim doğru nefes alıp vermedir. Şarkı sesiyle birlikte sözlerde ve günlük hayatımızdaki diyaloglarda da doğru nefes ve tekniğini bilmek gerekir. Yanlış uygulanan nefes alıp verme biçimleri sesin performansını düşürür. Doğru ve tekniğine uygun bir nefes tekniğini elde etmemiz için, doğal nefesten yola çıkmalıyız. Nefes çalışmalarının başlangıcında konuşma nefesi ele alınmalı, bu nefesin konuşma tonu, konuşma tekniği ve şarkı sesiyle ilişkileri kurulmalıdır. Doğru ve anlaşılır konuşmanın en önemli ögesi düzenli nefes almaktır. Denetimli nefes gücünü diyaframdan alır. Ses üretiminde önemli konular arasında yer alan diğer bir unsur da solunumdur. Eğer nefes gereği gibi kontrol edilirse ses eğitiminin gelecek aşamaları da sağlam temeller üzerine kurulmuş olacaktır.

“İyi şarkı söyleyebilmek ve iyi konuşabilmek için, her şeyden önce doğru nefes alıp vermesini öğrenmek gerekir. Şarkı söyleyen kişi, ciğerlerine en çok hava dolduracak şekilde nefes almalıdır. Nefes akciğerlerin eşit bir biçimde havayla dolmasıdır. Bu nefes bizi rahat hale getirmediği, yumuşak ve kaynaşan bir sesin oluşumuna elverişli olmadığı için şarkı söylerken yeterli verimin alınmasını engeller. Göğüs nefesi (Jimnastik nefesi), havanın daha çok ciğerlerin üst yarısında toplanandır. Bu tür nefes, bilindiği gibi beden eğitimi çalışmalarında kullanılan nefestir. Kalbe daha fazla yük olduğu ve göğüs boşluğundaki rezonansı önlediği için şarkı söylemeye fazla elverişli değildir. Havayı, kalbi sıkıştıracak şekilde ve hançeresinin pek yakınına topladığı için yorucu ve tehlikeli bir nefes alış şeklidir. Ayrıca bu nefesle alınan hava, diğer nefes alış şekillerine göre, ciğerlere dolan havadan daha azdır. Diyafram nefesi şarkı nefesidir. Çiçek koklar gibi, havayı ciğerlerimizin en derin köşelerine doldurmaya çalışırken, karnımızı dışarı doğru itersek diyafram nefesini elde ederiz. Nefes verirken de, karnımızı hafifçe içeri doğru çekerek, diyaframımızı çalıştırmış oluruz. Doğru diyafram nefesi almak için, önce burnumuzdan nefes almalıyız. Diyafram nefesi, yatmakta olan bir insanın doğal nefes alış biçimidir. Sırt üstü yatarken, elimizi karnımızın üzerine koyarsak, bu hareketi rahatlıkla izleyebiliriz. Yatarken çok doğal olan bu nefes, ayakta iken zorlukla ve belirli bir teknikle elde edilir. Bir şarkıcı için diyafram nefesi çok önemlidir. Diyafram nefesinde, diyafram kubbelenip düzleşerek, havayı düzeni bir şekilde boşaltır. Bu ritmik hareketi kontrol etmek için, ayakta bir elin avucunu göğsün üst kısmına, diğerini de alt tarafına dayamalıdır. Böylece, diyafram bölgesindeki avucun, hava basıncı ile dışarı doğru itildiği hissedilmelidir. Bir çiçeği koklarken, hayret ve korku anında, yatarken alınan nefes, doğal diyafram nefesidir. Diyafram nefesi alınırken omuzlar yukarı kaldırılmamalı ve göğüste gözle görülür bir hareket olmamalıdır. Diyafram nefesi, daha çok akciğerlerin alt yarısında toplanan ve ciğer uçlarına kadar inerek diyaframla ilişki kuran nefestir. Bu nefes, ses eğitimine en uygun olan nefestir. Diyafram nefesinde hava, diyafram ve ses organının güç birliği şarkı söylememizi kolaylaştırır. Diyafram nefesi, diğer

nefeslere oranla, kalbimize fazla yük olmaz. Diyafram nefesi, şarkı söylemek için gerekli olan daha geç, daha düzenli ve istenen basınçta nefes boşaltmaya çok elverişlidir. Bu nefes göğüs boşluğu rezonansını kısıtlamaz. Nefes egzersizleri başlangıçta baş dönmesi ve yorgunluk yapabilir. Bunda çekinilecek bir şey yoktur. Fazla oksijen almak, insanda sersemlik yapar. Nefes alma - verme süreci sona erdiği zaman, çok kısa bir an bütün kasları gevşeterek, daha verimli yeni bir nefese hazırlanmalıdır. Şarkı söylerken, gereğinden fazla hava vermek, sesin hışırtılı ve havalı çıkmasına neden olur. Her ses için, gerektiği kadar hava harcanmalıdır. Fazla hava kullanmak yüzünden, ses tellerinin kasılmaları ile ses tizleşmeleri ve ses kısılmaları meydana gelir. Bunun için başlangıçta, doğru nefes alma, ölçülü verme ve zamanında gevşemeleri iyi öğrenmek için yaptığı çalışmalar bir şarkıcıyı amacına daha çabuk ulaştırır. Şarkı söylerken, müzik cümlelerinin durumuna göre denetimle veya kaçamak nefes alınır.

A) DENETİMLİ NEFES : Yavaş, uzun, geniş ve yeterince alınmalıdır. Gereğinden fazla nefes almak ses tellerini sıkıştırır. Denetimli nefes hem ağız hem de burundan alınabilir.

B) KAÇAMAK NEFES: Çabuk, kısa, geniş ve yeterince alınmalıdır. Kaçamak nefes sadece ağızdan alınır. Bu nefes, gülme, korkma gibi durumlarda karın duvarının kasılması ile oluşur. (Olca KOLÇAK, 2006).

6. Nefes Çalışmaları

Günlük hayatımızda yaşamamızı sağlarken farkında olmadan değişik şekillerde nefes alıp veririz. Farklı ruh halleri içinde kimi zaman yavaş veya hızlı, kimi zaman diyafram veya ciğerlere yüklediğimiz havayla kontrollü veya kontrolsüz nefes alıp veririz. Ses eğitimi içinde doğru nefes tekniğini uygulamayı başarmış ve sesini yerleştirmiş kişiler günlük hayatlarında konuşurlarken de farkında olmadan uyguladıkları bu nefes tekniklerini kullanırlar. İyi bir konuşmacı ve şarkıcı nefesini tekniğine uygun kullanır.

1. Çiçek koklar gibi nefes almak ve alınan nefesi F veya S konsonu (sessiz harfi) ile boşaltmak : Bu çalışmada çiçek koklar gibi alınan nefes tıslar gibi düzenli bir biçimde boşaltılmalıdır.
2. Alınan tek nefesin, kesik kesik boşaltılması : Bu çalışma nefesin, diyaframla sıkı bir şekilde işbirliği yapmasına yardımcı olacak ve nefes basıncını arttıracaktır. Alınmış bir tek nefes S konsonu kullanılarak kesik kesik verilirken ikinci bir nefes alınmamalıdır. Kesik nefes çalışmalarına, eğiticinin sayacağı her sayıya karşı bir kesik nefes istenmesiyle başlanmalıdır. Başlangıçta 5 kesik nefes, birinci yıl çalışmaları sonunda en çok 30 kesik nefese kadar çıkarılmalıdır. Nefes çalışmalarında kalbimiz, normal nefese oranla daha büyük bir yük altındadır. Tutularak boşaltılan bir nefes esnasında, kalbimizin daha kuvvetli ve sık çarptığını hissederiz. Bu yüzden, bütün nefes çalışmalarının, kalbe fazla yüklenmeden dengeli ve makul sürelerde uygulanması gerekir.
3. Kesik ve uzun nefes çalışmaları bir arada yapılmalıdır.

4. Kuvvetli, hafif, kesik ve uzun nefes çalışmaları: Bu çalışmaların amacı kesik ve uzun nefes çalışmalarına kuvvetli ve hafif nefesleri de katarak nüans yapılmasını sağlamaktır.
5. Büyüyen ve küçülen, kesik ve uzun nefes çalışmaları : Bu çalışmaların amacı, diyafram gücünü ve nefesin basıncını arttırmaktır.” (Olca KOLÇAK, 2006).

7. Solunumun Önemi

Solunum, nefes alıp vermeyle oluşan fizyolojik bir olaydır. Ancak insan denetimli nefes alıp vermeyle soluğunu kontrol altına alabilir. Doğru soluk alıp vermek, vücut rahatlığı ve psikolojik rahatlığı da etkiler. Soluk alındığı sırada ciğerler hava ile dolar ve kaslar oksijeni emer. Diyaframdaki kaslar havayı aldığıında, bu kasların üst kısmındaki göğüs kafesinde yer açılır. Karın boşluğundaki yer ise daralır.

“Göğüs kafesi genişleyince akciğerde negatif basınç oluşarak dış ortamdan hava emilir. Şarkı söylerken esas olay soluk vermedir. Soluk, karın kasları kullanılarak verilir. Karın kasları kasılınca karın içi organlar sıkışır ve gevşemiş buldukları diyaframı yukarı doğru iterler. Bu itilme körük gibi akciğerdeki havayı dışarı çıkarır. Bu sırada şarkıcı, göğüs kafesinin alt kısmını geniş olarak tutmaya özen gösterir. Sesin nefesle çıktığı düşünülüğünde nefesi ayarlayan tüm kasların bir sporcudaki kadar gelişmiş ve esnek olmasının ne kadar önemli olduğu anlaşılır. Çünkü verilecek hava bazen çok yavaş ve uzun süre olacağından kasların yavaş yavaş kasılması gerekir. Normal kişiler ve hatta şarkıcı ve konuşucular jeneratör sistemin bu görevlerinin farkında değildirler. Bu fonksiyon otomatik olarak çalışır. Sadece sporcular ve bazen de hastalık hallerinde doktorlar kişiye bu görevi hatırlatır ve gerekli egzersizleri yaptırırlar. Fakat şarkıcılar ve konuşucular bu mekanizmayı en iyi şekilde bilmek zorundadırlar. Yani bu mekanizmanın bilinçli olarak öğretilmesi lazımdır. Göğüs kafesinin genişlemesi ve akciğerleri sıkıştırma (daralma) mekanizması başlıca iki yönle olmaktadır. Göğüs ve karın solunumu kaburgaların aşağı durumdan yatak durumuna geçirilmesi ile göğüs kafesi genişler bu genişleme çoğunlukla ön-arka yönde olur. Kaburgaların aşağıya dönmesi ise bunun aksi bir durum sağlar.” (Mehmet ÖMÜR, 2006).

Her sanatçı veya şarkı söyleyen her bireyin kendine özgü bir solunum alma şekli vardır. Solunum basit bir olay gibi gözükse ve doğal bir ihtiyaçtan dolayı kaynaklansa da değişik şekillerde denetim altına alınabilir. Soluk alıp verirken refleks gerektiren durumlarda nasıl soluk alınıp verildiği bilinmez. O anda belki heyecandan, belki üzüntüden, belki de korkudan denetimsiz soluk alınıp verilir. Fakat şarkı içinde bu olay aynı değildir. Şarkı söylerken mutlaka solunum kontrollü yapılmalıdır. Sürekli ve uzun

seslerin arasında soluk alıp vermek belli kurallara göre yapılmalıdır. Şarkı söylerken alınan soluk alıp verme şeklini şöyle sıralayabiliriz:

1. Kısa bir solukla depolanan hava yavaş yavaş dışarı çıkmalı ve seslere eşit dağılmalıdır.
2. Sesini ve soluğunu henüz denetimli olarak kullanmaya alışmamış kişiler genellikle göğüslerini şişirerek ve gürültülü soluk alıp verirler. Oysa ki bu durum son derece yanlış olmakla beraber ciğerlere de zarar verebilir. Soluk yumuşak ve diyaframa bağlı olarak alınmalıdır.
3. Soluk alma sırasında depolanan havayı vermeye başlamadan konuşma veya şarkı söyleme eyleminin başlaması gerekir. Soluk vermeye başladıktan sonra çıkan ses gürültülü ve yalıştır. Yani ses ve soluk aynı anda dışarıya çıkar.

İKİNCİ BÖLÜM

II - DİKSİYONUN MÜZİĞE ETKİLERİ

1. DİL MÜZİK İLİŞKİLERİ

Konuşma sesi, farklı tonlamaların ve ses aralığının genişliğinden kaynaklanan farklı yüksekliklerdeki çıkışların bir ürünüdür. İhtiyaca göre ortaya çıkmış ve insanlığın iletişim aracı olmuş dillerin sayısı da oldukça fazladır. Ses aralığında var olan farklı tonlardaki seslerin çıkışı da müziğin doğmasına neden olmuştur. Konuşma ve müzik, birbirini takip eden iki kavramdır.

Konuşma ve müzik ilişkisi özellikle ses eğitiminde ortaya çıkar. Ses eğitimi özellikle konuşma eğitimini içinde barındıran bir eğitimidir. Öncelikle en iyi şekilde şarkı söylemeyi hedefleyen ses eğitiminde konuşma seslerinin çıkışını da kontrollü olarak düzeltmek gerekir. İşte bu konuşma eğitimini temel olarak düzeltmek diksiyon eğitimi ile mümkündür.

“Sözlü müzikte zaman zaman bir motif, bir cümle ya da bir tema, yapıt ile topluluklar arasında iletişim kurmayı kolaylaştırır. Bu durumda müzik eserinde kullanılan dil daha çok bir araç niteliğindedir. Müziksel iletişim açısından bakıldığında; müziğin, söz egesinin daha iyi anlaşılıp önem kazanmasına katkıda bulunduğu görülmektedir. Eğitimin çeşitli basamaklarında Türk Dili'nin fonetiğine uygun bir söyleyiş biçiminin çocuklarımıza ve gençlerimize kazandırılması için, eğitim programlarında konuşma eğitimine yer verilmesi ve üzerinde önemle durulması gerekmektedir. Ses müziğine çokseslilik boyutunu ve çok yönlü yorum olanaklarını kazandıran korolarda, dilin kullanımı ses bilgisi (fonetik) açısından da önem taşımaktadır. Okullarımızda, çeşitli kültür merkezlerinde ve yayın kuruluşlarında oluşturulan çocuk ve güncük korolarında, "Türk Dili"nin doğru, güzel ve etkili bir konuşma biçimi ile kullanılması ve anlaşılır olması için toplu konuşma eğitimine yer verilmelidir. Bu yolla, toplumumuzda "ortak bir şarkı söyleme biçimi"nin yerleştirilip, kuşaktan kuşağa aktarılmasıyla, hem toplu söyleme (koro) geleneği oluşup yaygınlaşacak ve hem de anadilini özenle ve bilinçle kullanan kuşakların yetişmesine katkıda bulunulacaktır.”(Çevik, 1998: 79).

Dilini en doğru şekilde kullanan bireyler ses eğitimindeki teknik sorunları önemli derece ortadan kaldıracaktır. Diksiyon eğitiminin amaçladığı konuşma bozukluklarını düzeltme sürecinde, ses eğitimi ile birlikte ortak bir işbirliği olmalıdır. Dil müzik ilişkilerini en iyi şekilde özetleyen iki eğitim biçimi diksiyon eğitimi ve ses eğitimi arasındaki amaç bütünlüğüdür.

A. DİL

Diksiyonu doğru kullanmak ve geliştirmek için öncelikle kullanılan dilin yapısını ve özelliklerini bilmek gerekmektedir. Konuşulan dilin zenginliklerinden yararlanmak ve kullanılan dilin nasıl ve neden oluştuğunu bilmek, bu alanda yapılan çalışmalarını geliştireceği gibi kendini ifade etmede ve söyleme kusurlarındaki eksiklikleri düzeltmede atılacak ilk adım olacaktır.

“Dil, insanoğlunun sesini kullanabilme becerisini fark ettikten sonra, ondan yararlanma gereksinimini duymasıyla oluşmayla başlamıştır. Zamanla bu gereksinimin sınırları genişlemiş, talepleri artmış, dolayısıyla dili kullanmanın boyutları da gelişmeye başlamıştır.” (Gürzap, 2004: 16).

Her ulusun kendine has bir konuşma biçimi vardır. Farklı kültürler içinde farklı yapılanmasyla birbirinden ayrılan geleneklerinin hepsine dil denir.

Tarih içinde anlaşmanın bir gereksinimi olarak oluşan dillerden birçoğu zaman içerisinde varlığını sürdürememiş ve yok ol muştur. Halen dünyanın birçok yerinde yok olmaya mahkum bu dillerden bazıları varlığını sürdürme çabası içindedir. Toplumların varlığı sürdüğü sürece dilleri de yaşayacaktır.

“Bugün yaşayan dillerin kendi aralarında akrabalıkları vardır. Yeryüzü dilleri bu açıdan belirli dil ailelerine ayrılmıştır. Hint-Avrupa, Sami-Hami, Türk-Tatar dil aileleri gibi. Bu aileler de kendi aralarında dallara ayrılırlar. Hint-Avrupa dil ailesinin, Hint-İran, Batık-Slav, Yunan, Latin, Cermen dalları gibi. Bu büyük dallardan da daha küçük dallar oluşmuştur. Örneğin Latince, yaşamayan bir dil olduğu halde bu dilden oluşmuş küçük dallar; Fransızca, İtalyanca, Portekizce, İspanyolca olarak yaşamaktadır. Diller kendi aralarında yazı dili ve söyleyiş özellikleri bakımından da ayrılırlar. Bu ayrılıklar büyük bölgeleri kapsıyorsa buna ‘lehçe’(dialect) deriz. Batı Türkçesi dediğimiz, Anadolu,

Türkmen ve Azeri bölgelerini kapsayan topraklarda konuşulan Türkçelerin aralarındaki farkı gösterebiliriz lehçe farklılığına. Lehçeler de kendi aralarında farklılığa uğrar. Bu ayrılığa 'şive' (Accent) denir. Karadeniz şivesi, Orta Anadolu şivesi, Batı Anadolu şivesi gibi. Şiveler de kendi aralarında ayrılırlar. Buna da 'ağız' denir. Örneğin Karadeniz şivesinin Rize ağızı gibi. Şive olsun ağız olsun bu değişik konuşma biçimleri bir yanlış olarak kabul edilmez. Bu ayrılıklar o bölgenin, coğrafi, kültürel ve sosyal yapısının konuşmaya yansımalarıdır." (Gürzap, 2004: 16-17).

Dil ve müzik birbirini tamamlayan en önemli iki iletişim aracıdır. İsteklerini, sevinçlerini, üzüntülerini ifade ederken dilin varlığından yararlanan insan, anlatma ihtiyacını sadece dil yoluyla değil resim, heykel ve müzik gibi diğer sanat dallarıyla da ortaya çıkarmıştır.

Konuşma süreci düşünmeyle başlar. Sonra bu birikim her dilin kendine özgü kalıplarına dökülerek seslendirilir, mimiklerin de yardımıyla başkalarına iletilir. Dilin, varoluş nedenini ve sürekliliğini sağlayan toplumlarda kurallar ve biçimlere dönüşen bu ihtiyaç her ulusun kimliğini yansıtır. Kültürün temel ögesi olan dil, insanları birbirine yaklaştıran, aralarında iletişimi sağlayan en güçlü araçtır. İnsanlar konuşma yoluyla birbirlerini uyarmaktadırlar. Aslında dil bir araçtır ve kendini sembollerle ifade eder. Bu ifade biçimi kendini sürekli işitsel olarak ortaya koysa da yazı gibi görsel anlamda da kendini gösterir. Bazen de anlatım mimik ve jestlerle tamamlanır ve kuvvetlendirilir. Dilin konuşma olarak kendini gösterdiği anlatım biçimlerinde, duyguları ifade etmeyi yetersiz bıraktığı anda müzik devreye girmiştir. Ses eğitimi doğrudan ilgilendiren konuşma dili ses eğitimi içinde verilen bir eğitimidir.

"Konuşma dili hecelerden, sözcüklerden, tümce parçacıklarından ve tümcelerden oluşur. Deneysel incelemeler yazın dili ile basın dili, söyleşi dili ile hitabet dili, şiir diliyle komut dili arasında çok önemli ayrılıklar bulunduğunu ortaya koymuştur. Bu ayrılıkların ana kaynağı ise "ses"tir. Konuşmada sözcüklerin anlamını dil değil, ses belirler ve sınırlandırır." (Taşer, 1978: 58).

Dilden yararlanan insan sesi, müziksel ifade araçları içinde en etkin olanıdır. Söz ögesiyle birleşen ses erişilmez bir anlatım gücü kazanarak dinleyiciyi etkiler. İnsan yaşamında sesin "konuşma ve müzik yapma" gibi iki önemli işlevi vardır.

Müzikte özün, söz ögesiyle anlatımı, yalın, kolay ve doğrudan bir etki yaratırken, diğer yandan besteciyi biçimsel açıdan müziksel anlatım olanaklarını araştırmada

sınırlandırıp kısıtlayabilir. Yapıtında düşünsel ve estetik yapıyı en iyi şekilde ortaya koyacak anlatım biçimlerine ulaşmasında dil kendisine yardıma olurken, bazı sorunları da beraberinde getirmektedir:

1. Prozodi kurallarının sınırlayıcı rolü
2. Müzik eserinin dış dünyaya açılmasındaki zorluklar

Ses müziğinde temel öge dildir. Besteci eserini oluştururken dilden ve dilin müziğinden yararlanır. Sözlü bir müzik eserinin iyi yorumlanabilmesi, kullanılan dilin tüm ayrıntılarıyla bilinmesine bağlıdır. Sözleri anlaşılmayan bir müzik eseri, etkisinden çok şey kaybeder. Toplumların yaşam biçimlerine ve geleneklerine göre değişik özellikler gösteren dil, müzik içinde zengin bir tını özelliği yaratır. Örnek vermek gerekirse doğuluların halk şarkıları batılıların halk şarkılarından ayrılır. Hintlilerin ses yapıları ve şarkı söyleme şekilleri zencilerinkine benzemez. Türkçe ve İtalyanca'da sonu sesli harfle biten açık hecelerin kullanımı, Fransızların bazı harfleri genizden çıkarmaları bu ulusta yaşayan insanların şarkı söyleme biçimlerini etkilemiştir. Bu etkenler şarkı sanatında birbirinden farklı ses ekollerinin doğması sonucunu getirmiştir.

1. Dilin Gelişimi

Dilin varlığından yararlanılmasıyla birlikte insanoğlu iletişimini zaman içerisinde zenginleştirmiş ve dilin bütün özelliklerinden yararlanmıştı.

“İnsanoğlu, dilin güzelliklerini ve ufkunda yarattığı sonsuz değişimleri yalnızca okuyarak elde etmekle yetinmemiştir. Yazı sanatında kullanılan dili duymak da istemiş ve hitabet sanatını var etmiştir. Bununla da yetinmemiş, konuşulan dili yaşanan olayların yansımada duymak istemiş ve çağlar boyunca en önemli sanatlardan biri olan tiyatroyu var etmiştir. Tiyatro sanatının başlıca özelliği ise konuşulan dilin güzel, doğru ve etkileyici bir biçimde kullanılma gerekliliğidir. Ses olanaklarının genişliğini fark etmiş, güzelliklerin sınırlarını büyütme tutkusu içinde, bunu çeşitli ezgilere dökerek şarkı söylemiş ve opera sanatını yaratmıştır. Daha sonra teknolojinin gelişmesiyle konuşulan dil, radyo, sinema, televizyon aracılığı ile büyük kitlelere ulaşmıştır. Uygur ülkeler, bu kitle iletişim araçlarında, her zaman dilin güzelini ve doğrusunu kullanmayı amaç edinmişlerdir. Bu düşünce uğruna, tarih boyunca yüz binlerce kitap yazılmış, araştırmalar yapılmış, o dili yazı ve konuşma alanlarında geliştirebilecek yazarların, konuşmacıların, aktörlerin, müzisyenlerin yetişebilmesi,

gelişebilmesi için geniş ve verimli ortamlar yaratılmıştır. Bütün bunların temelinde yatan en önemli amaç, insanın ruh ve beyin iletişiminin zengin ve verimli bir biçimde sağlanabilmesidir.” (Gürzap, 2004: 35-16).

“Dil çalışmalarının tarihsel gelişimine baktığımızda, dilcilerin yıllar boyunca dilin yalnızca yazılı biçimleri ve gelişmesi üzerine çalıştıkları ve buna öncelik tanıdıkları görülür. Oysa dil sesle doğmuştur. 20. yüzyılın başlarında Amerika’da F: Boas ve öğrencilerinin, Amerikan yerli dili üzerine yaptıkları çalışmalarla, dilin sese dayanan yönünün de bulunduğunu ortaya çıkardıklarını ve konuşma dili üzerindeki çalışmaların ağırlık kazanmaya başladığını öğreniyoruz. Avrupa’da da benzer eğilimlerin gelişmesiyle, konuşma dilinin yapısına sesletime dönük çalışmalar yoğunlaşıyor. Sonuçta dilin iki yönü olduğu anlaşılıyor. Konuşma ve yazı dili.” (Önen, 2004: 18).

Müzik eğitimi içinde bahsedilen dil, konuşma dilidir. Yazı dili, konuşma dilini öğretme ve öğrenmede araçtır. Sesin dille ilişkisini ortaya koyan biçim konuşma dilidir. Bu biçim sanatsal anlamda müzik olarak ortaya çıkar.

2. Türk Dilinin Yapısı

“Dilbilimcilerin yaptıkları karşılaştırmalar sonucu kimi diller arasında yapı ve ses yönünden yakınlıklar olduğu saptanmış ve bu sınıflandırmayla da aynı sınıfa giren dillere “akraba diller” denmiştir. Günümüze kadar yansıyan bilgiler Türk dilinin “Ural-Altay dil ailesi”nden olduğunu gösteriyor.” (Önen, 2004: 22).

Türkçe, yapı bakımından dünya dilleri arasında sondan eklemeli denilen dillerden biridir. Kendine özgü eylem düzeni ve biçim yapısı ile önemli farklılıklar taşır. Başlangıçtan bugüne belirli aşamalardan geçerek ama doğallığını yitirmeden yabancı dillerden alıntı yapsa da kendi doğal yapısını bozmamıştır.

“Dilimizin yapısal özelliklerine değinecek olursak Türk Dili kendi kendini türetme yeteneğinde bir dildir. Kök, takı, ses uyumları yapısı ile cebirsel bir yapı gösterir. Günümüzün teknik uygarlığı sürekli yeni kavramlar getirirken, Türkçe matematiksel yapısı ile bu kavramların karşılıklarını kendi derinliklerinden türetebilme gücünü göstermektedir. Eğitimimiz yabancı kültür ve amaçlara hizmet eden, yalnız taklitçiliğe yol açan bir eğitim düzeninde olmamalıdır. Kendi dilimize, kendi kültürümüze sahip çıkan yapıda eğitim sistemimizi geliştirmeliyiz. Eğitimin amacı; insanın toplumu kendisi için değer yaratabilecek düzeye getirilmesidir. Eğitim aynı zamanda bir ülkenin, milletin geçmişi ile geleceği arasında bir köprü olma görevini üstlenir. (Ömür, 2001: 36).

Ana dilini doğru ve etkili konuşan kişiler yaşadıkları toplum içinde sağlıklı ve kültürlü, kendi milletine ve diline değer veren, konuştuğu dili anlayarak düzgün kullanmaya çalışan ve daha güzel Türkçe konuşan bireyler yetiştireceklerdir.

“Dilimizin yapısal özelliklerine kısaca değinecek olursak; Türk dili kendi kendini türetme yeteneğinde bir dildir. Kök, takı, ses uyumları yapısı ile cebirsel bir yapı gösterir. Günümüzün teknik uygarlığı sürekli yeni kavramlar getirirken, Türkçe matematiksel yapısı ile bu kavramların karşılıklarını kendi derinliklerinden türetebilme gücünü göstermektedir. Eğitimimiz yabancı kültür ve amaçlara hizmet eden, yalnız taklitçiliğe yol açan bir eğitim düzeninde olmamalıdır. Kendi dilimize, kendi kültürümüze sahip çıkan yapıda eğitim sistemimizi geliştirmeliyiz. Eğitimin amacı; insanın toplumu ve kendisi için değer yaratabilecek düzeye getirilmesidir. Eğitim, aynı zamanda bir ülkenin, milletin geçmişi ile geleceği arasında bir köprü olma görevini üstlenir.” (Ömür, 2001: 36).

3. Kültür Dili

Türkçe olarak adlandırdığımız kültür dilimizin, farklı yapılanmaları ve konuşma şekilleri mevcuttur. Popüler kültür içinde medya yayın organları ve iletişim araçlarının hayatımıza girmesiyle önemli derecede hasar görmüş olan kültür diliyle kastedilen aslında İstanbul Türkçesi'dir.

“Bilindiği gibi tarih içinden gelerek bir ülkenin kültürünün geliştiği hatta o şehirlerin genellikle ülkenin baş şehri olduğu gerçektir. Mesela Paris, Fransa'nın kültürünün güzelliğini yansıtan bir şehir ve devlet merkezidir. Fransa'da da bazı bölgelerde değişik şiveler, telaffuzlar vardır. Ancak Fransız dili dediğimiz zaman örnek alınan dil Paris Fransızca'sıdır. Bizim ülkemizde de birçok bölgelerde değişik şiveler vardır. Ancak örnek alınacak dil, üç bin senelik çeşitli imparatorluklara merkez olmuş İstanbul Türkçesi'dir.” (Selahattin İÇLİ, 2006).

“Her dilin standart yapısı vardır. Aslın da standart dil de bir ağızdır. Ama ses estetiği ve çekim özellikleri bakımından kulağa en güzel gelen ağız. Her dilin bir 'standart'ı vardır. Standart dil, o ülkelerin tiyatro sahnelerinde, sinemalarında, radyo ve televizyon gibi kitle iletişim araçlarında kullanılan dildir. Türkçe'de standart dil olarak, 'İstanbul Türkçesi' kabul edilmiştir. Ama bu yalnızca İstanbul'un konuştuğu Türkçe anlamına gelmez. Bir Diyarbakırlı, Rizeli ya da herhangi bir şehrimizde yaşayan kişiler de standart dili konuşabilir. İstanbul konuşma dilinin yazı diline temel oluşturmak 1908'den sonra Ziya Gökalp ve arkadaşlarının düşünce ve arzusuyla başlamıştır. Bu uygulama yeni bir şiir ve yazın dilinin doğmasına neden olmuştur.” (Gürzap, 2004: 17-18).

Çeşitli bölgelerin konuşma ve şive farklılıkları mutlaka şarkı söyleme ve ses eğitimi etkilemektedir. Bulunduğu yörenin konuşma alışkanlıklarından etkilenmiş ve şive olarak adlandırdığımız farklı konuşma yapılarını kullanan bir müzik eğitimcisi veya öğrencisinin mutlaka kendi ortak kültür dilini bilmesi gerekir. Şive farklılıklarından kaynaklanan bu durum halk müziğimiz için geçerli değildir. Halk müziği zaten ülke içinde bölgesel farklılıklar gösteren, bulunduğu yerin kültürünü yansıtan kendi kültür müziğimizdir.

“Halk müziğimizde prozodi problemi yoktur. Çünkü yöredeki kişi nasıl konuşuyorsa türküsünü öyle yapar ve söyler. Ancak o yörede yetişmeyen ve yeterince depreşmeyen birisi o yörenin türküsünü söylediği zaman farklar ortaya çıkar. Bir bestecinin örnek olarak benimseyeceği, kullanacağı dil İstanbul Türkçesi’dir.”(Selahattin İÇLİ, 2006).

4. Prozodi

“Dil ve müzik bir arada düşünüldüğünde akla gelen ilk kavram prozodidir. Bir toplumda en önemli kültür unsurları dil ve müziktir. Dil ve müziği bozulan toplumlar gerilemeye hatta yok olmaya mahkumdur. Müziğin toplumu bağlayıcı ve yüceltici etkisini daima dikkate almak gereklidir. Demek ki insanın kelime hazinesi ve onu kullanım şekli her alan için büyük önem taşır. Müzik eğitiminde prozodinin yerini ve önemini bilmek son derece önemli bir konudur. Dilin müzikle kullanılması sadece kurallara göre değil bu sanatı uygulamakla da alakalıdır. Prozodi Yunanca bir kelimedir. Pros-ode, şarkıya göre müziğe göre anlamındadır. Dilin müzikte nasıl kullanılacağına dair bilgidir. Prozodi ile ilgili Türkiye de ilk olarak 1940’lı yıllarda Hüseyin Saadettin Arel tarafından makaleler yayınlanmıştır. Daha sonra günümüze kadar prozodi konusunda yazılan yazılar Hüseyin Saadettin Arel ‘in görüşleri doğrultusunda ele alınmıştır.” (Selahattin İÇLİ, 2006).

Dil ve müziğin bir arada kullanılmasında önemli yeri olan dilbilgisi kurallarının ve gramer bilgisinin yanında sanat ve duygu olarak da müziğin dile etkileri göz önünde bulundurulmalıdır. Bu anlamda prozodi sadece dil ve müziğin kurallara göre bir araya gelmesinden oluşmaz.

“Müzikte prozodi; dilin vurgu, telaffuz, mana ve ahenk unsurlarını dikkate alarak en mükemmel şekilde besteye uygulanması meselesidir. Burada önemli olan özellikle konuşma dışının müziğe aksetmesidir. Bir düzyazı okumak (kıraat) başka, cümleleri hafızaya kaydettikten sonra söylemek başka şeydir. Bir şiiri de veznine uygun olarak (takdii) inşa etmek gerekir. Bir şiir ancak ezberlendikten sonra inşa ile çok güzel yorum kazanabilir. İşte müzikte söz kullanılırken konuşma dilimizdeki unsurlara, dildeki ahenkli akışa çok dikkat etmek gerekir. Bu güne kadar prozodi

konusundaki yayın ve beyanlar çok defa gramer dersi şeklinde yapılmıştır. Prozodiyi anlamak ve uygulamak için gramer ve dilbilgisine vakıf olmak gereklidir. Ancak bu bilgiler zaten eğitim içinde alınmaktadır. Bir yazarın veya bestecinin tekrar geriye dönerek uzun hece, kısa hece, kapalı hece veya aruz kalıpları hesaplarına girerek eser vermeye çalışması, ortaya çıkan şeyin bir eser olmaması için yeterli sebeptir. Bir şiiri bestelemeye kalkan bestecinin gramer ve dil bilgilerini özümsemiş ve onları aşmış olması gerekir. Bestekar normal eğitimi geliştirecek dili ve edebiyatı ile de son derece yakın hatta bütünleşen bir birikimi elde etmek mecburiyetindedir. Bir başka şekilde ifade etmek gerekirse, bir bestecinin önce kendi kültür dilini bilen ve bizzat kullanabilen bir besteci için başka prozodi kuralına herhalde ihtiyaç yoktur.” (Selahattin İÇLİ, 2006).

“Bestecilerin eğitim müziği için şarkılar bestelerken teknik özellikler olan, söz-konu, ezgi yapısı, tartımsal öğeler, çocukların ve gençlerin ses alanı, estetik değerler vb. özellikleri daima göz önünde tutmaları ve şarkı bestelerken vermek istedikleri anlama göre ezgi yazmaları bakımından, yazılacak şarkı sözlerinin Türkçe ve prozodi kurallarına uygun olması; öğrencilerin okuyacakları şarkıları doğru ve düzgün şekilde yorumlamaları bakımından koro öğretmenliği ve şefliğinde, şarkıların yorumlanmasında, eserlerin analizinde, dinleyicilerin beğeni düzeylerinin gelişmesinde, müzik eğitiminin hedefleri doğrultusunda davranış değişikliği oluşturma sürecinde büyük önem taşımaktadır.” (Selçuk BİLGİN, 2004).

B. KONUŞMA

“Konuşmanın oluşması için belli başlı aşamalardan geçilmesi gerekir. Bunlardan birincisi solunumdur. Solunum fizyolojik bir süreçtir. Ses üretimi onun ikinci aşamasıdır. Konuşmanın oluşumu sese bağlı olmakla birlikte sesin oluşumunda da nefesin çok büyük önemi vardır. Açık net ve akıcı konuşmak ancak doğru nefes almak ve bunu yeterli biçimde kullanmakla gerçekleşir.” (Önen, 2004: 34).

Konuşma en basit anlamıyla bir iletişim aracıdır. İhtiyaç olarak oluşmuş, seslerin şekillenmesiyle anlamlar kazanmış ve günümüze kadar çok farklı dillerde kendini göstermiştir. Sadece anlatma veya anlama ihtiyacından ortaya çıkmış olsa da modernleşme ve çağdaşlaşma süreci içinde konuşmaya da çeşitli şekiller verilmiştir. Diksiyon eğitiminin amacı mükemmel ve kusursuz konuşmayı sağlamak olduğuna göre bu eğitimin başında konuşmanın anlamını bilmek gerekmektedir.

“Konuşma, insan beyninde oluşan en basitinden en karmaşığınaya kadar bütün düşüncelerin çeşitli renk ve derinlikler verilerek sesler yoluyla bestelenmesidir. Çünkü insan bedeni, kendisinden dünyanın en güzel seslerinin duyulabileceği bir “enstrüman” yani müzik aletidir. nedenle de nefesimizi, sesimizi

doğru, güzel ve etkileyici bir biçimde kullanıp, her sesi gerekli ve doğru bir zamanlamayla çıkartıp konuşmayı besteleriz. Buradaki amaç, konuşmayı tek sestən kurtarıp çok sesli hale getirmek, tekdüzelikten kurtarıp ona bir derinlik kazandırmaktır.” (Gürzap, 2004: 34).

Konuşma, insanlık tarihinin herhangi bir çağında, insanların içinde, toplu yaşam alanlarının genişlemesiyle evrim geçirerek günümüze kadar değişik şekillerde ulaşmış, ve anlaşılır duruma gelmiş sistemlere göre düzenlenip telaffuz edilen, bir anlatım ve anlaşma aracıdır. Konuşmanın, doğuşu ve gelişimiyle ilgilenen bilim dallarının yanında, edebiyat, tiyatro, müzik gibi güzel sanatlarla da etkileşim içindedir. Bu etkileşim özellikle vokal müzikteki dilin anlatım gücünden büyük ölçüde yararlanmakta ve etkinliğini daha da arttırmaktadır.

İletişimi sağlayabilmek için konuşmadan yararlanır. Bu nedenle konuşmanın diğer anlamda ifade şekli iletişimdir denilebilir. Diğer iletişim biçimlerinde olduğu gibi, konuşma da bu oluşum içinde farklı şekillerde gelişir ve kendini yeniler. Bilimsel olarak birçok bilim konusu olarak konuşmanın araştırması yapılır ve incelenir. Konuşma aynı zamanda tarih süreci içinde çeşitli biçimlerde kendini göstermiştir. Bu nedenle bir tarih göstergesidir. Konuşma her şeyden önce, yaşamın devam ettirilmesi, toplumların uyum içerisinde yaşaması, sorunların en kolay ve anlaşılır yöntemle çözümlenebileceği bakımından en önemli iletişim aracıdır. Konuşma:

1. Ses
2. Boğumlanma (eklemlenme)
3. Sözcük dağarı
4. Konuşma dinamiği
5. Biçim (üslup) gibi unsurlardan oluşur.

1. Konuşma İle Şarkı Söyleme Arasındaki Ortak Özellikler

Konuşma ve şarkı söyleme, birebir ilişki içinde olan iki eylemdir. Dil müzik ilişkisi olarak kendini prozodi adı altında müzikte kendini gösterir ve bu durum bazı kurallara dayanır. Prozodi dışında konuşma ve şarkı söylemenin en önemli ortak özelliği sestir. Sesin çıkışı şarkı söyleme ve konuşma eylemi içinde aynı şekilde gerçekleşir.

“Konuşma ile şarkı söyleme eylemi arasında ortak özellikler vardır. Sözel veya yazınsal cümleler ezgi ile birleştiğinde müziksel cümleler meydana gelir. Konuşma ve şarkı sesinde ritim ezgi ve dinamik gibi benzer özellikler bulunmaktadır. Belirli ilke ve kurallar her ikisi için de geçerlidir. Şarkı sesinde sesli fonemler daha fazla uzatılır, çünkü ezgiyi taşıma fonksiyonuna sahiptirler. Dolayısıyla armonikleri (doğuştanlar) daha zengindir. Konuşma, iletişim aracı olmanın yanında duygu ve düşüncelerimizi anlatabilmenin en etkin yoludur. Ses, bu ifadeleri yansıtırma sırasında çeşitli organlardan ve mimiklerden yararlanır. Sesimizin kuvveti de ortama göre alçalarak veya yükselerek değişiklik gösterir. Konuşmanın en önemli özelliği tüm ihtiyaçları, istek ve temennileri en kolay yolla anlatma biçimi olmasıdır. Ancak bu düşünceleri ve istekleri doğru ve etkili belirtmek için sesin iniş ve çıkış özelliğinden yani tonlamadan yararlanır. Duygu ve düşüncelerin söze dönüşebilmesi için konuşmaya bir biçim vermeye çalışmak gerekir. Yani sözcüklere, tümcelere yaşam ve canlılık kazandırmaya çaba harcanır.” (Şenbay, 2005: 29).

Konuşma sayesinde bütün dünya iletişim süreci içinde kendini yenilemiş ve modern yaşam biçimleri oluşturmuştur. Konuşmaya ve duygusal anlam katan şarkı söyleme eylemi ile birlikte bu modernleşme süreci sanatsal bir boyut kazanmıştır.

2. Konuşma Eğitimi

“Konuşma eğitimi, ses eğitimi içinde yer alan ve bireye sesini konuşurken doğru, etkili ve güzel kullanmayı amaçlayan, doğru artikülasyon ve doğru diksiyon alışkanlığı kazandırmaya yönelik bir ses eğitimi türüdür. Daha çok, mesleğini konuşarak yürüten ve önemli konuşma bozuklukları olan bireylere uygulanır. Müzik eğitimi anabilim dallarında, daha önceki programlarda diksiyon dersleri bir dönemlik de olsa okutulmakta iken, yeni programda kaldırılmış olması, müzik öğretmenliğinde konuşma eğitiminin önemi ve gerekliliği açısından büyük bir kayıptır. Ses eğitimi alan derslerinden olan konuşma eğitiminin önemi, şarkı söyleme eğitimindeki dilin doğru artiküle edilmesi zorunluluğunu beraberinde getirmektedir. Türkiye Türkçe’sinde, günlük yazı ve konuşma dilinde karşılaşılan sorunların temelinde dilimizi özenli ve doğru kullanmamak yatmaktadır. Her türdeki Türkçe şarkıların sözlerine özen göstererek doğru artikülasyonla oluşturulması, dilde kalıcı bozukluklara neden olan hatalı konuşmayı da engeller.” (Ayşe Meral TÖREYİN, 2001).

Mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlarda, diksiyon eğitimine yeterince yer verilmemesi, bu eğitimin birebir ilişkide olduğu ses eğitimini olumsuz etkilemekte ve seslerin doğru artiküle edilmesine dayalı konuşma eğitimini başarısız kılmaktadır. Günlük hayatta yapılan konuşmaların, çoğu insan tarafından özensiz ve gelişigüzel kullanılması

Türkçe'nin doğru kullanılması gerektiği fikrinin yeterince aşılammış olmasından kaynaklanmaktadır.

Ses eğitimi süreci içinde verilen doğru konuşma kapsamında bütün şarkıların doğru artikülasyonla seslendirilip harflerin doğru boğumlanması, günlük hayatta yapılan konuşma yanlış konuşma alışkanlıklarının da düzelmesine yardımcı olacaktır. Sadece ses eğitimi içinde konuşma eğitimine ayrılan süre yeterli değildir. Özellikle temelde doğru Türkçe ve edebiyat eğitimi almış bireyler bu eğitimin üzerine doğru ve anlaşılır konuşmayı sağlayan diksiyon eğitimini de yeterli düzeyde almış olmaları gerekir.

Eğitim sistemi içinde genelde Türk Dili'nin yapısı, dil bilgisi, gramer, edebiyat gibi eğitim türleri verilmeye çalışılsa da özellikle konuşma ve konuşmanın doğru biçimlenmesine dayalı diksiyon eğitimine yer verilmemektedir. Kişinin kendini geliştirmesinde ihtiyaç duyacağı en önemli şey kendini en iyi şekilde ifade etmesidir. Bu da etkili ve doğru bir konuşma telaffuzu yani diksiyonla mümkündür. Kendini doğru ifade eden ve Türkçe'yi doğru kullanan bireyler şarkı söylemeyi de çok daha iyi başaracaklardır. Sanatın önemli bir parçası olan konuşmanın doğru yapılması ses eğitimini olumlu yönde etkileyecektir. Yanlış yerleşmiş bir Türkçe'yle ses eğitimine, şarkı söyleme eğitimine başlamış biriyle Türkçe'yi doğru kullanan bir kişinin aynı eğitime başlama sürecinde büyük farklılıklar doğacaktır. Konuşmanın yanlış olduğu ses eğitiminde sorunlarla karşılaşılacaktır. Bu durum özellikle müzik eğitimi veren kurumlarda karşılaşılan önemli sorunlardan bir tanesidir.

3. Artikülasyon

Konuşmanın gerçekleşmesinden sonra doğru bir diksiyona dönüşmesi için gerçekleşmesi gereken diğer bir konu da artikülasyondur. Artikülasyon, seslerin boğumlandıktan sonra ağız içinde doğru bölgede şekil alarak dışarı çıkmasıdır. Her harfin oluşması için ağız bölgesi içinde şekil aldığı farklı yerler vardır.

“Boğumlanma, yani seslerin ağız organları aracılığıyla doğru yerden ve doğru zamanlamayla oluşması. Bir kişinin ağzından çıkan sesi duyabilirsiniz ama ne dediğini anlayamazsınız. Sesleri yuvarlar, bazı sesleri hiç söylemez ya da bozarak söyler. Yukarıda belirtmeye çalıştığım bu iki teknik sorunu duyulabilirlik ve anlaşılabilirlik başlıkları altında toplayabiliriz. Konuşmanın doğru

bir biçimde gerçekleşebilmesi için bu iki temel alt yapının sağlam olması gerekir. Bunlardan biri eksik olursa konuşma yarım, cılızdır. Duyulabilirlik ve anlaşılabilirlik konularında sıkıntınız varsa, istediğiniz kadar bilgili olun, konunuzda istediğiniz kadar birikimli olun ya da cümle yapınız sağlam olsun ve sözcük dağarcığınız zengin olsun, konuşmadaki başarıyı elde edemezsiniz.” (Gürzap, 2004: 52-53)

“Şunu unutmamak gerekir ki, bir yazıyı okurken ya da bir kişiyi dinlerken amacımız göz kulaklarımız aracılığıyla anlamaktır. Oysa konuşurken amacımız anlatmaktır, anlaşılabilirliktir. Bir yazıyı okurken anlamadığımız bölümü dönüp bir ya da birkaç kez okuyabilirsiniz. Ama dinlerken, geriye dönüp bir kez daha dinleme olanağımız yoktur.”(Gürzap, 2004: 103)

“Artikülasyon sadece konuşulanların anlaşılması değil, aynı zamanda solunum ve ses vermede de yardımcı olacağı için gereklidir. Ayrıca sesin türlerinden gelen özellikler de sesin fazla yorulmasına sebep olabilir. Örneğin, bir soprano sesin göğüs registerinden [Register: Seste, arka arkaya giden bir grup tonun belirli bir yerden sonra başka bir ses tınısı kazanarak devam etmesidir.] orta registere, ort registerden kafa registerine, kafa registerinden ıslık registerine geçişi ile bir altonun göğüs, orta ve kafa registerlerine geçtiği ses yükseklikleri farklıdır. Sürekli bir registerde (özellikle göğüs registerinde) konuşmaya ve şarkı söylemeye alışkın kişilerde sesin yorulması ve zorlanması her an için risklidir. İyi eğitilmiş, bir seste gerek konuşmada gerekse şarkıda, göğüs kafa registerlerini birlikte kullanacağı için tek tek, farklı bir şekilde ayrı tınlar duyulmaz. Ayrıca göğüs ve kafa registeri dediğimiz, sesin göğüs ve kafada vibrasyon kazanması her zaman birlikte düşünülmeli ve kaynaştırılmalıdır. Tek başına bir göğüs registeri tiz tonlarda zorlama yapar. Bu durum sesin sağlığına son derece zararlıdır. Bunun aksine kafa registerinde konuşmak ve şarkı söylemek de pes tonlarda cılız ve vibrasyonu az olduğu için volümsüz tınlayacağından sesi zorlar. Dolayısıyla, sesin rengine göre göğüs, orta ve kafa registerlerini birlikte, ama zorlamadan kullanmalıdır. Ancak o zaman peslerde duyulan kafa sesi, orta registerde rahatsız etmeyeceği gibi, tizlere geçince de farklı bir şekilde duyularak hem sesin sahibini, hem de dinleyiciyi yormaz ve rahatsız etmez” (Ayşe Meral TÖREYİN, 1992).

Artikülasyon sadece seslerin boğumlanarak çıkması için gerekli değildir. Artikülasyonla birlikte solunum ve doğru sesletim uygulaması da kazandırılır.

“Boğumlanmayı gerçekleştiren organlarımızı ikiye ayırırız: Hareket eden ve hareket etmeyen boğumlanma organları. Hareket edenler, çene dudaklar, dil ve yumuşak damaktır.” (Gürzap, 2004: 103). Yumuşak damak, dilimizi damağımızın arka bölümüne getirdiğimizde hissettiğimiz yumuşak dokudur.

“İkinci grup boğumlanma organları ise hareket etmeyenlerdir. Bunlar da dişler, dişetleri ve damaktır. İşte bu yukarıda saydığım organlarımızın çeşitli hareketleriyle boğumlanmayı sağlarız.” (Gürzap, 2004:103).

C. DİKSİYON

Diksiyon kelimesine getirilen birçok tanımdan, konuşmayı en iyi şekilde ifade etme, doğru telaffuz ve harflerin boğumlanması ve artiküle edilmesindeki estetik gibi anlamlar çıkmaktadır. Estetiğin anlamlı ve insanda büyük etkiler uyandıracak biçimde ifade edilmesine sanat diyoruz. İşte konuşmanın en etkili ve estetik biçimde sanatsal bir ifadeyle şekillenmesine diksiyon denilir. Birçok kavramı ve konuşmayla ilgili bütün bilimsel ve sanatsal oluşumları içinde barındıran bu sanat kendini biçimlendirirken günlük hayatın bir parçası olmalıdır.

“Latince’de (dictio) ve (distus) sözcüklerinden Fransızca’ya (diction) olarak geçmiş, Fransızca’dan da dilimize söylendiği gibi alınmıştır. Bu sözcüğün Latince anlamı “söz söylerken sözcüklerin seçilmesi, düzeni, aynı zamanda düşünceyi kolaylıkla anlatma tarzı demektir.” (Şenbay, 2005: 63).

“Diksiyon eğitiminden anlaşılın, doğru ve güzel konuşmadır. Doğru ve güzel konuşma, öncelikle temel bir ses-nefes eğitimi ile gerçekleşir. Bu temel ses-nefes eğitimi daha sonra Türk dili eğitimi ile geliştirilmelidir. Böyle bir temel sonrası diksiyonun spikerlik, tiyatro ya da şarkı söyleme gibi alanlarda, o alanın özellikleri ve eğilimleri göz önüne alınarak pekiştirilmesi mümkündür. Türk dilinin fonetiğine uygun bir söyleyiş biçiminin kazandırılması için eğitim programlarında diksiyon eğitimine de önemle yer verilmelidir. Doğru ve güzel konuşmak için ses, ton, vurgu gibi unsurları yerli yerinde kullanmak gerekir. Diksiyon bozukluğu, kültürel gelişmemizin en eksik yönüdür. Söz söyleme sanatının güzel bir Türkçe ile, anlaşılır biçimde dile getirilmesi yeteneği, küçük yaşlarda başlayan bir eğitimle geliştirilmelidir. Eğitilmiş bir sesin güzel konuşmaya etkisi büyüktür. Eğitilmiş ses yardımıyla sözcükler daha doğru, etkili ve yerinde kullanılır. Konuşma yeteneği doğuştan vardır. Bu yetenek diksiyon ile geliştirilerek daha iyi duruma getirilebilir. İnsan sesinin eğitimi oldukça önemlidir. Bu zor eğitim, sözcüklere canlılık katarak diksiyonun amacı olan yorumculuğa ulaşır. Müzik yoluyla eğitilen kişiler, diksiyon çalışmaları ile daha da başarılı olurlar. Güzel ve etkili konuşabilmek, daha anlaşılır şarkı söyleyebilmek ve bunu dinleyiciye aktarabilmek son derece güzel ve önemli, unutmamak gerekir ki “güzel şarkı söylemek doğru ve güzel konuşmayla ilişkilidir.”

Müzik eğitimi için de doğru diksiyon gereklidir. Bu dersi verecek olan bir ses eğitimcisi Türk dilini bilmenin yanında ses-nefes ve güzel konuşma konusunda da bilgili ve uygulayıcı olmalıdır. Kelimeleri iyi kullanamayan bir müzik öğretmeninin öğrencilerine ne kadar yararlı olabileceği tartışılır. Konuşmadaki düzgünlük, anlaşılabilirlik öğrenci-öğretmen arasındaki ilişkiyi de olumlu yönde etkileyecektir. Müzik eğitimcisinin de iyi bir eğitim sürecinden geçmesi zorunludur. Öğrenci de, özellikle ses-nefes denetimi ve Türkçe'nin düzgün kullanımı konularında kendi kapasitesinin doruğuna ulaşmayı amaç edinmelidir. Müzikteki ses-söz birliğinin gücü başarıyı olumlu kılacak ve dili çekici hale getirecektir. Diksiyon eğitimi, salt müzik eğitimi bölümlerinde değil, öğretmen yetiştiren diğer bölümlerde de uygulanmalıdır. Çünkü; güzel konuşan, güzel şarkı söyleyen bir eğitimci öğrencilerine her zaman iyi bir örnektir.” (Gonca BİROL, 2003).

Başka bir tanımla diksiyon “söz söylerken duygu ve düşünceleri doğru, üslubuna uygun olarak anlatmak için sesin uyumunu, söylenişi, jesti, mimiği, alınacak tavırları yerinde ve güzel kullanma sanatıdır.” (Şenbay, 2005: 64).

Tekniği ve kurallarıyla birlikte söylendiği ve kullanıldığı ölçüde diksiyon, konuşmayı en iyi ifade etme sanatıdır. Bu ifadeyi oluşturmak için en başta doğru nefes ve ses tekniklerini bilmek gerekir.

1. Diksiyon Eğitimi

Diksiyon eğitiminden anlaşılan, bütün konuşma organlarının doğru kullanılmasıyla birlikte; dilin ve dilin yapısal özelliklerinin sanatsal konuşma biçimine dönüştürülmesidir.

Türkiye’de yörelere göre farklı anlatım biçimleri yani farklı ses çıkışları vardır. Bir bakıma fonetiğe dayanan bu ses çıkışları diksiyon bozukluklarından kaynaklanır. Seslerin anlaşılır ve düzgün çıkabilmesi için vücuttaki tüm ses aletlerinin geliştirilmesi gerekir. Bu da iyi bir ses ve konuşma eğitimiyle yani diksiyon sanatının uygulanmasıyla mümkündür.

2. Diksiyonun Önemi

Günlük hayatın bir parçası olan konuşmalarda, dili özensiz ve hatalı kullanmak o toplumun dilini konuşan birey için çok yanlıştır. Konuşma kusurlarını düzeltmeyi hedefleyen diksiyon eğitiminde, yanlış konuşma alışkanlıklarını düzeltmek için yapılan

alıştırmalar bunun için yapılır. Ancak bunu bir ders olarak değil, toplumda yaşamının bir kuralı olarak düşünmek gerekir.

Durum böyle iken, ses eğitimi açısından verilen mesleki müzik eğitimine yönelik konservatuvarlardaki diksiyon eğitiminde, bu eğitimin boyutu daha geniş ve daha kapsamlı olmalıdır. Diksiyon eğitimine, yeterli sürede ve doğru uygulama teknikleriyle oluşturulmuş bir diksiyon eğitimi programı ile yaklaşıldığında örnek alınan ses eğitimi ekolleri yerine Türkçe'nin telaffuzuna ve sesletim özelliklerine uygun bir ses eğitimi yöntemi kendiliğinden oluşacaktır.

“Bestelemek, sesleri değişik boyutlarda kullanmaktır ama elinizde doğru dürüst bir ses yoksa bu besteleme eylemini gerçekleştirmenize olanak var mı? Ya da elinizde iyi bir ses var diyelim, ama boğumlanma bozuk, yani herhangi bir müzik aletini çalarak ses çıkartabiliyorsunuz, ama parmaklarınız yeterli çalışmadığı için ya notalara yanlış basıyorsunuz ya da hiç basmıyorsunuz. Hangi besteyi doğru dürüst çalabilirsiniz yanlış notaları basarak? Demek ki önce müzik aletimizin,sesleri iyi bir tınıyla çıkartabilecek özelliklere yada donanımına sahip olması gerekiyor. Konuşmanın bestelenmesi ise vurgular, tonlamalar ve duraklarla gerçekleşir.” (Gürzap, 2004: 126).

Konuşma sesinden şarkı sesine geçişte sesli harflerin süresi uzar. Bu durumda normal konuşma sırasında çabucak atlanan ve üzerinde durulmadan geçilen bu harfleri doğru çıkarmak için verilen diksiyon eğitiminde, ses eğitimi yöntem ve tekniklerine göre çeşitli alıştırmalar oluşturulabilir.

3. Fonetik

Güzel ve etkili konuşmada diksiyon yani seslerin doğru çıkarılması son derece önemlidir. Fonetik bilgisi seslerin çıkarılışını inceler. Diksiyon ise buna ek olarak daha geniş bir kapsamda, ses organlarının doğru sesleri çıkarabilecek şekilde eğitilmeleri üzerinde odaklanır. Bu yönüyle diksiyonun önemli ölçüde fonetikle ilişkisi büyüktür. Türkçe’de 8 adet sesli ve 21 adet sessiz harf vardır. Sesli harfler ‘ünlü’, sessiz harflere de ‘ünsüz’ denir. Türkçe’deki ünlüler: a, e, ,i, i, o, ö, u, ü’ den oluşur. Ünsüzler ise: b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, s, t, v, y’ den oluşur. “Fonetik yalnızca söyleniş yönünü göz önünde tutar. Diksiyon, güzel bir söylenişin asal kurallarını verir ve söylenişte yapılan

ihmalî yenmeye çalışır. Bunun için fonetik, diksiyonda selenlerin meydana gelmesini ve ses örgenlerinin gerekli durumlarını inceleyen yardımcı bir bilgidir.” (Şenbay, 2005: 102).

Seslerin farklı çıkışlarından dolayı oluşan farklı konuşma biçimleri vardır. Uygar toplumların hepsinde ses bilgisi alfabesi vardır. Ancak henüz Türkçe’imizin sesleri saptanmış ve ayrılmış değildir. “Konuşma dili yazı dilinden büsbütün ayrı değildir. Yalnız yazı dilindeki yalın alfabe sistemi dilin bütün seslerini göstermeye yetmediği için fonetik ,kon bütün incelikleri ile kayda çalışır ve konuşma dilini belirli fonetik düzen ve kurallara bağlar.Bunun için de fonetik diksiyonun asal bir yardımcısıdır.” (Şenbay, 2005: 103).

4. Entonasyon

Konuşurken olsun şarkı söylerken olsun, sese ifade katmak gerekir. Konuşurken de sese katılan bir müzik vardır. Bütün duyguları ve ifadeleri açığa çıkarırken mutlaka sesin iniş ve çıkış özelliklerinden yararlanır. Konuşmanın doğal akışı içinde mutlaka tonlamadan kaynaklanan ifade farklılıkları vardır. Bu durum müzik için de aynıdır. Müzik zaten seslerin iniş ve çıkış özelliklerinden doğmuştur. Entonasyonu, kısaca konuşmayı bestelemek olarak adlandırabiliriz.

“Anlatıma düşünce, duygu, coşku, yumuşaklık, şiddet katmak için seste perde değişikliği gibi özellikler katılır. Buna tonlama (entonasyon) diyoruz. Konuşmaya duygu kazandırmak için genellikle sözcüklerin birinci heceleri daha ezgili, daha canlı söylenir. Yani Türkçe de sözcüklerde ses tonu yüksek girer ve son hecede düşer. Konuşma sırasında yapacağımız ton değişikliği anlatımın temelini oluşturur. Ne var ki bu durum kurala bağlanamaz. Konuşanın, okuyanın söze ya da metne katacağı duygusal etkiye göre çeşitli dalgalanmalar gösterir.Bu oluşumun,müzikteki yorum kavramına eşdeğerde olduğunu söyleyebiliriz. Kısacası konuşma sırasında, konuşmaya ya da okunan metne ses dalgalanmaları, duraklar, vurgularla bir yorum getirilir.” (Önen, 2004: 177).

Sesin özelliği olarak entonasyon kurallara bağlı bir oluşum değildir. Konuşmacının sesini kullanırken yapacağı tonlamalar tamamıyla kendine bağlı olsa da söz ögesi içinde aynı tonlamaları gerektiren ifadeler de vardır. Bu ifadeleri oluştururken kişinin fiziksel, ruhsal durumu konuşmayı etkiler.

“İnsan sesi düzensiz solunum, hatalı ses üretimi, yanlış, yerleştirilmiş tonlar ve bazı fiziksel özelliklerden (dar rezonans boşlukları, ses tellerinin yeterince gerilmemesi) büyük ölçüde

etkilenmektedir. Öte yandan, solunum yolları hastalıklarının ses kalitesi üzerindeki olumsuz etkileri, sesli-sessiz bağlamının şarkı sesinde kullanılmasında ortaya çıkan engeller ve bununla ilgili olarak bağlı söylemedeki zorluklar zaman zaman ton dışı şarkı söylemeye neden olmaktadır. İnsan sesi herhangi bir çalgı sesi ile karşılaştırıldığında, genişliği, gürlüğü ve tınları bakımından çok elverişli sayılamaz. Sözelimi kemanın tonları kadar güzel ve etkili değildir. Sabit perdeli çalgılarda (piyano, org) olan doğruluk, netlik insan sesinde yoktur, ayrıca çevik ve kıvrak değildir. Bu olumsuzlukların yanında vokal müzikte dil ögesinin kullanılması, bu ögenin müziğin anlatım gücünü daha da kuvvetlendirmesi ve her insan sesinin farklı müziksel özelliklere sahip olması onun vazgeçilmezliğini ortaya koymaktadır. İyi bir entonasyon, doğru üretilmiş seslerin, solukla uygun şekilde desteklenmesiyle elde edilebilir. Bir ses üyesinin ürettiği hatalı sesler onun işitme duyarlılığını da engelleyebilir. Sesi kaydırarak doğru perdeyi bulma alışkanlığı da önemli bir entonasyon sorunudur. Bu soruna, alt perdeden değil, bir üst perdeyi düşünerek başlama önerisiyle bir ölçüde çözüm getirilebilir. Ton dışı söyleme, genellikle soprano seslerde daha fazla meydana gelmektedir. Ses temizliği ve doğruluğu, ses üyelerinin, söylemeden önce aralıkları doğru hissetmeleriyle birlikte, kaslarla ilgili engellerin ortadan kaldırılması uygun soluk denetimi, iyi bir ekleme (artikülasyon) ve rezonans boşluklarının kullanılmasıyla sağlanabilir. Tekrarlanan seslerde ve inici, çıkıcı dizilerde de sorunlar görülebilir. Bu durumda yinelenen her sesi daha tiz, çıkıcı dizilen daha kuvvetli, inici dizileri ise daha hafif seslendirmeleri önerilebilir.” (Çevik, 1998: 128-129).

Ses eğitimi içinde kişinin bireysel olarak entonasyona dikkat etmesi gerekir. Bu durum toplu ses eğitimi için daha da önemlidir. Seslerin farklı tonlamaları koro ses düzenini ve duyuşu bozar. Bu nedenle öncelikle ses eğitimi bireysel olarak uygulanırken entonasyonu etkileyen faktörleri bilmek gerekir. Bu bilgiyle sesine şekil verecek yorumcu bireysel veya toplu şarkı söylemede zorlanmayacaktır.

“Kuvvetli veya çok kuvvetli sesle şarkı söyleme ve dolayısıyla karın kaslarının gerginliği sivrilmeye ve giderek tizleşmeye neden olabilir. Solunumun gereğinden fazla desteklenmesi de özellikle genç seslerde tizleşmelere yol açmaktadır. Ses büyüklüğünü belli ölçülerde azaltarak, ses kalitesinin düşmesine neden olan ve koroyu tekdüzeliğe götüren engelleri ortadan kaldırmak mümkündür. Öte yandan çok hafif bir sesle şarkı söylemek de canlılıktan, hareketlilikten yoksundur. Titreşimli, kaliteli ve yumuşak bir sesle şarkı söylemek, çok iyi bir kas denetimini ve gelişmiş bir ses tekniğini gerektirir. Bireysel seslerin farklı dinamikleri de sorun yaratabilir. Sözelimi kendi grubunun zayıf tonlarında, entonasyona dikkat etmek isterken, ses gürlüğünü artırmak isteyen üyelerin sesleri sivrilir, dolayısıyla aralıklar ve ses rengi bundan olumsuz etkilenir. Ses temizliği kaybolur ve ses bir süre sonra yorulur. Orta kuvvetle söylemek sesi dinlendirirken doğru işitmeye de yardımcı olmaktadır. Deşifre sırasında zaman zaman bir oktav pes söyleyerek sesler dinlendirilmelidir.” (Çevik, 1998: 129).

Sesini kullanan kişi ne kadar profesyonel olursa olsun zihinsel olarak veya psikolojik olarak yaşadığı farklılıklar mutlaka sesine yansıyacaktır. Yorgunluk, mutsuzluk ve dikkat dağınıklığı algılamada geciktirme yaşatacağı için bu anlamda özellikle kişinin performansına göre bir sistem kullanılmalıdır

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. BULGULAR

A. UZMANLARA UYGULANAN GÖRÜŞME SORULARI VE BULGULAR

Bu bölümde konservatuvarlardaki diksiyon eğitiminin niteliğini araştırmak için uzman kişilerin bilgilerine ve görüşlerine başvurulmuştur. Bu güne kadar alanlarında uzman ses eğitimi ve diksiyon eğitimi derslerini vermiş ve halen konservatuvarlarda bu eğitimi başarıyla vermekte olan kişilerle birlikte; ses eğitimi ve diksiyon eğitimi üzerine akademik ve bilimsel anlamda araştırmalar yapmış sanatçı, spiker ve uzman kişilere yöneltilen sorular doğrultusunda yapılan görüşmeler aynen aktarılmıştır.

Soru 1 : Sizce güzel konuşmaya yönelik diksiyon eğitimiyle mesleki müzik eğitimine yönelik diksiyon eğitimi arasındaki farklılıklar nelerdir?

1. Uzman : Bence temelde güzel konuşmaya yönelik bir diksiyon eğitimi yaygındır. Konservatuvarlarda verilen diksiyon eğitimi tiyatro ve opera sanatçıları için verilen bir derstir. Sahne sanatları dalında İTÜ konservatuvarında verilen dersin adı mimik diksiyondur. Bir yarıyıldan haftada bir gün iki saat ders süresi var. Bir başka yarıyıldan bunu tamamlayıcı sahne tekniği dersi var. Bu ders diğer bölümlerde yok sadece ses eğitimi bölümünde var. Konservatuvarların tiyatro bölümlerinde bu eğitim daha kapsamlı. Mimik ve diksiyon birbirini tamamlar. Konuşmada da şarkıda da mimik ve diksiyonu birbirinden ayıramayız. Güzel konuşmaya yönelik meslek dallarında konuşma ikna edici olmalıdır. İnsan önce konuştuğuna kendi inanmalıdır. Diksiyon; dili, harfleri doğru boğumlayarak konuşma sanatıdır. Tabi ki müzikle ilgili eğitim veren kurumlarda bir farklılık mutlaka olmalı. Bu farklılık ortaya prozodi olarak çıkar. Prozodi, müzik diliyle söylenen dilin cümlelerin, vurguların, tartımın, müzik ve dilin birbiriyle uyumlu olmasıdır. Türkçe’de

nasıl konuşuyorsak müzikte de bunu belirtmeliyiz. Bu nedenle dili çok iyi bilmek lazım. Güzel konuşmaya yönelik diksiyon eğitimiyle müzik eğitimine yönelik diksiyon eğitiminde bir artı var. O da kelimelerin birbirine nasıl bağlanacağı.

2. Uzman : Diksiyon eğitimi müzik eğitimine göre verildiğinde işin içine prozodi girer. Prozodi, dil ve müziğin birbiriyle uyumudur. Müzik eğitiminde diğer alanlara göre prozodi mutlaka çok iyi özümsemelidir.

3. Uzman : Güzel şarkı söyleyebilmek için zaten iyi bir diksiyona sahip olmak gerekir. Dolayısıyla müzik eğitimine yönelik verilen diksiyon eğitimi, güzel konuşmaya yönelik verilen diksiyon eğitimini kapsamaktadır. Spikerler veya tiyatro sanatçılarına verilen mimik ve diksiyon dersi ile ses sanatçılarına verilen eğitim arasında branş farkı vardır. Konuşmaya yönelik olanlarda, konuşma tonundaki vurgular önemlidir. Örneğin bir şiir, bir metin veya bir repliği seslendirirken.. Ancak müzik eğitiminde durum şarkı içinde şekillenir. Şarkı söylerken her türlü mimik güfteyi ifade etmelidir. Diksiyonun ise tamamen anlaşılır, tane tane olması gerekir.

4. Uzman : Müzik eğitiminde, söylenen şarkıdaki sözlerin anlaşılabilirliğine özen göstermek gerekir. Aynı zamanda sesi doğru kullanmaya ilişkin davranışlar da çok önemlidir. Yani müzik eğitimine yönelik diksiyon eğitiminde sesi doğru kullanmaya yönelik davranışlarla birlikte konuşma eğitimi verilir.

5. Uzman : Diksiyon eğitimini "güzel konuşmaya yönelik" ve "müzik eğitimine yönelik" diye ayırmak bence yanlıştır. Temel bir eğitim olarak diksiyon eğitiminin yanında yapılacak ses eğitimi farklı bir konudur. Sonuçta kişi hangi işle uğraşırsa uğraşsın (yöneticilik, sunuculuk, müzisyenlik) diksiyon konusundaki temel doğrular her biri için ortaktır. Uzmanları tarafından verilecek gerçek bir konuşma eğitimi müzikle ilgili kavram ve uygulamalarla desteklenirse sağlıklı sonuçlar alınabilir.

6. Uzman : Her ikisi arasında ciddi farklılıklar var çünkü konuşmada kullanılan harflerin bazıları şarkı söylerken bambaşka bir eda ile ağızdan çıkar. Örneğin konuşurken "göstereceğim" kelimesini söylemek için "göstericem" demek gerekirken şarkı söylerken aynı kelime kullanılsa bu şekilde ifade edilmez. Diksiyonel olarak bir de eski musiki icra

eden sanatçıların Osmanlıca Farsça alt yapılı sözcükleri aslına uygun kullanma zorunluluğu düşünülürse her ikisi arasındaki eğitim farkı anlaşılır hale gelir sanıyorum. Bu yüzden şarkı söylemeye yönelik diksiyon eğitimi verecek eğitmenin öncelikle iyi şarkı söyleme konusunda yeterli olması gerekir. Fakat öğrenci mutlaka tiyatro alt yapısı olan bir eğitmenle konuşma eğitimi alarak başlamalı daha sonra diğer alana yönelmelidir.

Soru 2 : Sizce mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki ses eğitimine yönelik diksiyon eğitimi nasıl olmalıdır?

1. Uzman : Temel olarak güzel konuşma sanatını öğretmek olmalıdır. Türkçe’yi ve yazım kurallarını çok iyi bilmek lazım. Bir şarkıcının ve bestecinin veya yorumcunun diksiyonu çok iyi bilmesi gerekir. Güzel konuşmayı, Türkçe’yi doğru kullanmayı ve dil bilgisini iyi bilen, diksiyonu iyi olan bir yorumcu o şarkıyı doğru yorumlayabilir. Prozodi hatalarıyla dolu olan bir şarkıyı nefes yerlerine göre düzeltilmelidir. Diksiyonu ve kelimeleri kullanmayı çok iyi bilmelidir ki kendisi şarkıyı okurken hata varsa onu bulup düzeltebilmelidir. Konservatuvarlardaki diksiyon eğitiminin önemi çok büyüktür. Öğrenci, söylenen sözlerin anlamını, okuduğu şarkının aksanını dilini çok iyi bilmelidir. Konservatuvarlardaki diksiyon eğitimi zamanı yeterli değil. Özellikle edebiyat dersi almadan gelen öğrenci için çok zor. Eski deyimleri bilmesi lazım. Maalesef imla kılavuzu çok sık değişiyor ve uzatma işareti inceltme işareti olarak bildiğimiz şapka nerde hangi anlamda kullanıldığı belli değil. Ve bu konuda yörelere göre konuşma farklılıklarından doğan farklı anlamlar var. TRT’nin genç kuşak spikerleri bile yanlış konuşuyor.

2. Uzman : Bilmiyorum.

3. Uzman : Öncelikle düzgün ve anlaşılır telaffuzun kullanımı sağlanmalıdır. Daha sonra da müzikte gerekli olan bazı hecelerin telaffuzu çalışılmalıdır. Bazı sessiz harflerin parça içinde rahat anlaşılabilmesi için vurgulanması gerekmektedir. Sert sessiz ünlüler yana gelince mikrofon önünde patlar. Bunu önlemek için Türk Müziği hocalarımız "yoktur" yerine "yokdur" örneğindeki gibi ikinci sert sessizi değiştirmeyi tercih ederler. Ancak ben bu kullanımı tercih etmem. Bu kelimeyi deforme etmeden yumuşak fonasyonla kullanmak daha hoş bir duyum yaratır. Yine kelime içinde geçen "h" harfi iyi vurgulanmazsa duyulmaz. Örneğin "bahçe" kelimesinde "h" harfinde nefes verilerek vurgu yapılırsa

kelimenin anlaşılabilirliği sağlanır. Aksi halde "baçe" olarak duyulacaktır. Ayrıca özellikle "e" harfinde görülen ince kullanıma dikkat edilmelidir. Pek çok ses sanatçısında görülebilen bu telaffuz problemi sürekli telkinlerle ve çalışarak düzeltilebilir. Daha bunun gibi pek çok nokta dersin konusu olabilir. Kişilerin telaffuz bozuklukları yetiştikleri yöreye göre farklılıklar gösterebilir. Bu yanlışlıklar kişiye özel çalışmalarla giderilebilir.

4. Uzman : Ses eğitimi ilke, amaç ve yöntemlerine uygun olmalıdır öncelikle. Bunların ne olduğu da benim pek çok makalelerimde ve tezimde var zaten. Hangi tür ve düzey müzik eğitimi, hangi tür ses eğitim için yapılacağı önce tespit edilip, ona uygun yöntemlerle (şarkı ve repertuarın gerekliliklerine uygun olarak) diksiyon eğitimi de verilmelidir. Ayrıca ses eğitimi içinde yer alan konuşma eğitimi için de amaçlarına uygun yöntemlerle, uygun alıştırma ve ses gereçleri ile ses eğitiminde diksiyon eğitimi yaptırılır.

5. Uzman : Diksiyon eğitimi belli bir aşmaya getirildikten sonra bu iki eğitim programında bir paralellik ve bilgi paylaşımı olmalı. Programlar birbirinden haberdar bir şekilde koordine edilmeli.

6. Uzman : İki eğitim de ortak işbirliği içinde olmalı. Ses eğitimine yönelik verilen diksiyon eğitiminde mutlaka farklılıklar olacaktır.

Soru 3 : Sizce mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki diksiyon eğitimine ayrılan süre yeterli midir?

1. Uzman : Hayır.

2. Uzman : Bu eğitim İTÜ de diksiyon ve mimik eğitimi olarak verilmekte. Sürenin ne kadar olduğunu bilmiyorum. Diğer konservatuvarlarda bu ders genellikle tiyatro bölümlerinde, tiyatro eğitimine yönelik verilmekte.

3. Uzman : İTÜ Türk Müsiki Devlet Konservatuvarı'nda Mimik ve Diksiyon dersi bir dönem haftada iki saat olarak verilmektedir. Yeterli

bir süre olduğunu düşünmüyorum. Diğer konservatuvarlardaki uygulamaları bilmiyorum.

4. Uzman : Konservatuvarlardaki diksiyon eğitimine ayrılan süre hakkında bir bilgim yok.

5. Uzman : Konservatuvarlardaki diksiyon eğitimine ayrılan süre hakkında bir bilgim yok. Yanılmıyorsam bu eğitimler konservatuvarlarda haftada 1-2 saatlik derslerle geçirilmekte. "Geçirilmekte" diyorum çünkü bu kadar kısa bir zaman diliminde 40 kişiye eğitim vermekten bahsedilemez. Bu eğitim son derece ciddi, pek çok başlığı da bünyesinde barındıran bir eğitim çünkü. Türkçe'yle ilgili dil bilgisi kuralları, Türkçe dil yapısı, yabancı dilerden geçen kelimelerin kullanımı, onlardaki değişimler, yöresel ağızlar (diyalekt), vurgulama, tonlama, harflerin doğru boğumlanması, nefes teknikleri gibi pek çok başlıktan söz edebiliriz. Bütün bunların 1-2 saate sığdırılması mümkün değil. Ayrıca diksiyon eğitimi yer yer grup çalışmalarının yanında bireysel çalışmaların da yapılması gereken bir eğitimdir. Tek tek okumaların, değerlendirmelerin yapılması şarttır. Herkesin damak yapısı, yıllardır süregelen bir konuşma alışkanlığı vardır, hiç farkında olmadığı yanlış söyleyişler olabilir, yöresel bir takım alışkanlıklardan söz edilebilir. (Belli bölgelere göre harflerin boğumlanmasındaki hatalar örneğin). Kişide pelteklik olabilir, patlamalı ünsüzleri söylerken "tıslama" diye tabir ettiğimiz bir durum olabilir. Bunları bu kadar kısa süre içerisinde eğitmenin fark etmesi mümkün değil. Kaldı ki bahsettiğim gibi sadece doğru konuşma, tonlama, artikülasyon değil Türkçe ile ilgili konularda bu alanda uzmanlar tarafından verilmeli bu eğitim. Yabancı dile ağırlık verilmesiyle gençler anadillerine özen göstermeyi unuttu, çok az sayıda kelimeyle konuşur oldu zaten. Böyle bir ortamda 1-2 saatlik eğitimden sonuç beklemek hayalciliğin ötesinde bir durum bence.

6. Uzman : Kesinlikle yetersiz buluyorum konservatuvarlarda diksiyon eğitimi bir yıldır ki bu süre İstanbul Türkçesi'ni doğru kullanan bir öğrenci için bile şarkı söyletme için yetersiz. Kaldı ki ülkenin dört bir yanından farklı şivelerle konuşan, harfleri bambaşka farklılıklarla kullanan insanlar söz konusu iken bu sürenin ne kadar yetersiz olduğu sanıyorum daha açık.

Soru 4 : Ses eğitimine yönelik diksiyon eğitimindeki sürenin ne kadar olması gerekir?

1. Uzman : En az iki yarıyıl haftada 4 saat gibi olmalıdır. Bu ders toplu olarak verildiğinde konservatuvarlardaki giriş sınavlarında diksiyonunu kontrol amaçlı tekerlemeler veya kelimeler sorarak konuşmasını kontrol edilmeli. Sınıf mevcudu olarak kalabalık sınıflarda ayrılan süre ve bireysel olarak ayrılan süre farklı olmalı kalabalık sınıflar için kesinlikle yeterli değil.

2. Uzman : Müzik eğitiminin içinde yer alan bütün uygulama biçimlerini kazandıracak sürede olması gerekir. Ses eğitimi, diksiyon eğitimi ve prozodi bütünlük içinde olmalı.

3. Uzman : Bunun en azından iki yıla çıkarılması gerekmektedir. Her Ses Eğitimi öğrencisinin diksiyonunu şarkının tam anlamıyla olması gereken standarda oturtabilmesi için tek tek çalışma yapması gerekir. Bu yüzden bu süre ancak yeterli olur.

4. Uzman : Bu eğitimin haftada en az iki saat ve iki dönem olması gerekir.

5. Uzman : Bir kısmı bireysel çalışmalara ayrılmak şartıyla bence haftada 6-8 saatlik bir eğitim gerekir. Bu da kendi içerisinde yukarıda saydığım başlıklar altında ayrılabilir. İşte Türkçe dil eğitimi, Türkçe anlama, kendini toplum önünde rahatça ifade edebilme bunlardan bazıları. Ve tabii diğer konularla birlikte.

6. Uzman : En az dört veya beş yıl daha iyi bir süre sayılabilir. Bir de diksiyon problemleri ortak olan öğrenciler saptanarak ayrı gruplar halinde çalışılmalı. Örneğin “a-e” problemi olan öğrencilerle “ç-ş” gibi problemleri olan öğrenciler ayrı kategorilerde değerlendirilmeli. Aynı şekilde farklı yöre özelliklerine göre de bir eğitim programı çizilmeli. Her öğrenciye aynı program uygulanırsa hem ciddi zaman kaybı olur hem de öğrenciler sürekli yanlışları duydukları için farklı konuşma alışkanlıkları kazanabilirler.

Soru 5 : Mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki diksiyon eğitiminin amacı nedir?

1. Uzman : Amaç Türkçe'yi doğru konuşmak. Sesinizin tonunu çok iyi ayarlamak nefes alma tekniklerini her şeyiyle öğretmek açık ve kapalı vokallerin uygulaması birebir diksiyon dersiyle alakalı. Kelime hazinesini de geliştiriyor. Nefes tekniği ve seslerin çıkışıyla alakalı. Şanda ağızı açmak çok önemlidir. Seslerin Türkçe özelliğini kaybetmeden ağızı ne kadar açmak gerekir. Bu diksiyon eğitimiyle alakalı. Bu eğitimi, iyi bir ses eğitimi uzmanı ve diksiyon eğitimi bilen bir uzman verebilir. Seslerin renklerini açıklık koyuluklarını bilmeli. Türkçe'ye uygun ses çıkışları nasıl olmalı bilmelidir.

2. Uzman : Ses eğitimi içinde zaten prozodi vardır. Diksiyon da prozodinin bir parçası. Prozodi konusunda söylediklerim anlattığım bütün kavramlar diksiyonu ilgilendirir.

3. Uzman : Bu eğitim; İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı'nda, ses eğitimi bölümünde verilmektedir. Bu bölüm solist yetiştirdiği için, buradan mezun olan sanatçı adaylarının her türlü ses eğitimi konusunu hazmetmiş olması gerekmektedir. Bu konulardan biri olan diksiyon meselesinin çok iyi halledilmiş olması lazım. Daha önce vurguladığım, telaffuza dair yapılan genel hataların konservatuvar mezunları tarafından yapılmaması gerekir ki aldıkları eğitimin onları bilinçli bir solist haline getirdiğini her platformda sergileyebilsinler. Dolayısıyla ses eğitimi öğrencilerine mimik ve diksiyon dersi verilmektedir.

4. Uzman : Sanıyorum konservatuvarlarda, tiyatro bölümlerinde doğru, güzel ve etkili konuşmak amaçlanıyor. Vurgu, ton, müzikalite ve konuşmaya duygu kazandırmak için bu eğitim verilmekte.

5. Uzman : Notayla sesin uyumundan ancak o his yansıtabiliyorsa bahsedilebilir herhalde. Bunu yansıtabilme için de önce kavramak, sindirmek lazım. Kelime, cümle vurgularında hataların önüne geçmek, harflerin ağızdan doğru yerlerden boğumlanarak çıkması ve entonasyonun sağlanabilmesi açısından veriliyor bu eğitim. Müziğe gönül vermiş gençler konservatuvar ortamına, çevrelerinden, ailelerinden duydukları Türkçe, yetiştikleri yöreye ait gırtlak yapısı, zaman zaman da diyalektle birlikte geliyorlar. Çok güzel bir sese sahip bir öğrenci, çok da iyi

müzikal bir eğitim alabilir. Ama "k" harfini, "l" harfini gırtlaktan söylediği zaman bunun hepsi uçup kaybolabilir.

6. Uzman : Öncelikle kendini doğru ifade etmek olmalı amacı. İkinci derecede ise iyi şarkı söylemek. Çünkü bu öğrenciler günlük hayatlarındaki konuşmalarında da bu eğitimi aldıklarını gösterebilmeli, kendi kişisel imajlarına doğru konuşmaları ile katkıda bulunabilmeliler. Zaten kötü konuşup düzgün diksiyonla iyi şarkı söyleyen birini görmek çok zordur. Bunlar birbirine bağlı şeylerdir.

Soru 6 : Mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki diksiyon eğitiminin geliştirilmesi için neler yapılmalıdır?

1. Uzman : Öğrenciye bu bilinci vermek gerekir. Yani ne kadar önemli bir ders olduğu bilinci. Sadece meslek hayatında değil insan ilişkileri de önemli. Ses tonu ve rengi Türkçe'yi doğru konuşmak çok önemlidir. Hem besteci hem de yorumcu için çok önemlidir. Tenor, bas, soprano gibi seslerde hangi seslerin daha iyi tınladığını bilmek lazım.

2. Uzman : İnsanın önce kendisini dil konusunda yetiştirmesi yapılacak en önemli şeydir. Edebiyat konusunda bildikleri ve uyguladıkları diksiyon eğitiminin gelişimine yardımcı olacaktır. Bu dersin üzerinde önemle durulmalıdır.

3. Uzman : Yapılması gereken ilk iş, eğitim süresinin yeterli zamana yayılması gerekir. Ayrıca ders sınıf halinde yapılırken baş başa çalışmalar haline dönüştürülebilir. Tabi ilk anlatılacak bilgiler toplu halde yapılabilir. Fakat birebir yapılacak çalışmalarla yapılan hataların en aza indirilmesi daha kolay olacaktır. Bunun için de yeterli sürenin ayrılması gerekir.

4. Uzman : Konservatuvarlardaki diksiyon eğitiminin yeterli olup olmadığını bilmiyorum.

5. Uzman : İlk olarak eğitime ayrılan sürenin artırılması gerekiyor. Ve bu eğitim içerisinde bireysel çalışmalara da yer verilmelidir. Kendi sesini, konuşmasındaki hataları

yapılan kayıtlarla duyan kişi daha çabuk ilerleme sağlar. Bol bol konuşma, dinleme çalışmaları yapılmalıdır. Ayrıca diksiyon eğitimi tek bir kişi tarafından verilmemeli. Dediğim gibi Türkçe dil bilgisi, Türkçe dil yapısı ile ilgili konular bu konudaki bir uzman tarafından aktarılmalıdır. Bu eğitim 1-2 dönemde tamamlandı, bitti diye bakılmamalı, daha sonraki dönemlerde daha az ders saatiyle sürdürülmelidir. Çünkü yılların alışkanlığını bir dönemlik eğitimlerle ortadan kaldırmak zordur. Ama en önemlisi, anadilimizi doğru kullanmanın ne kadar önemli olduğunu, bu işi yapmasalar bile öğrencilerin Türkçe'yi en doğru şekliyle konuşmaları gerektiğini öğrencilere kavratmak.

6. Uzman : Öncelikle eğitim programı ve süresi tamamı ile gözden geçirilmeli ve belli bir program çizilmelidir. Bu konuda ders süresi bir yıldan en az dört yıla taşınmalı ve eğitimlerle ilgili bir personel içi eğitim semineri tiyatro kökenli ustalar tarafından düzenlenmelidir.

Soru 7 : Mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki diksiyon eğitimi veren eğitimcilerin özellikleri neler olmalıdır?

1. Uzman : Önce Türkçe'yi, dili iyi bilmek lazım. Başka dillerin diksiyonunu bilmek lazım. Çok iyi bilen birinden farklı dillerin ses çıkışlarını dil yapısını ve özelliklerini bilmek lazım. Türkiye Türkçe'sine uygun bir şan ekolü bizlerle oluşmak üzere.

2. Uzman : Söylediğim gibi edebiyatı iyi bilen biri zaten diksiyon konusunda kendini geliştirir. Bu kişiler öncelikle güzel konuşmalıdırlar. Güzel konuşmayan kişi müzik dersi veremez.

3. Uzman : Konservatuvarın içeriğine göre değişir. Yani tiyatro eğitimi veren konservatuvarlarda tiyatro sanatçılarının bu dersi vermesi gerekir. Müzik eğitimi veren konservatuvarlarda ise tecrübeli ses sanatçılarının bu dersi vermesi doğru olur. Yıllarca icra eden bu sanatçılar, edindikleri deneyimler ve tespit ettikleri birtakım hataları, öğrencilere izah edip onları bu hatalardan arındırmalıdırlar.

4. Uzman : Öncelikle diksiyon eğitimini müzik eğitimine göre verecek eğitimci Türkçe'yi, Türkçe'nin dil yapısını iyi bilmelidir. Eğitimci özellikleri olmalıdır. Psikolojiyi bilmeli ve bu eğitimdeki yerini kavramalıdır. En önemlisi mutlaka ses eğitimini çok iyi bilmelidir.

5. Uzman : Diksiyon eğitimi içerisindeki başlıklara göre uzman kişiler olmaları şart. Bunun yanında mutlaka müzik bilgileri olmalı.

6. Uzman : Öncelikle iyi bir diksiyon daha sonra iyi şarkı söyleme üzerine eğitim almış olmalı mutlaka. Yaptırmak istediği her şeyi tam olarak örnekleyebilmeli. Hem konuşarak hem şarkı söyleyerek anlatmakla, söylemek icra etmek arasındaki fark büyüktür.

Soru 8 : Mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki diksiyon eğitimini veren eğitimci sayısı yeterli midir?

1. Uzman : Eğitimi verecek kişinin konuştuğu dili çok iyi bilmesi lazım. İstanbul Türkçesi'ni bilmek lazım. Ama bir halk türküsünü söylerken bu önemli değil. Ama onda bile ağızlar vardır ve bunu bilmek lazım. Sayı olarak yeterli mi bilmiyorum. Bu dersi tiyatro hocaları veriyor. Bu konuda alanında başarılı tiyatrocular bu eğitimi veriyor genelde.

2. Uzman : Bilmiyorum

3. Uzman : İTÜ Türk Müsiki Devlet Konservatuvarı'nda her dönem bir sınıf halinde açılan bu ders için bir öğretim görevlisi yeterlidir. Bizim okulda ise bu dersi yıllarca İstanbul Devlet Opera ve Balesinde baş tenorluk yapmış olan Erol Uras vermektedir. Ancak bu ders daha kapsamlı hale getirilip baş başa çalışma şekline getirilirse bir öğretim görevlisi yeterli olmayacaktır. Diğer konservatuvarlardaki durum hakkında bir bilgim yok.

4. Uzman : Konservatuvarlardaki diksiyon eğitimi hakkında bir bilgim yok.

5. Uzman : Eğitim süreleri yeterli olmadığına göre öğretmen sayısı da yetersizdir diye bir sonuca varılabilir. Ama misafir öğretmenlerle bu konu çözümlenebilir kanaatimce.

6. Uzman : Yetersizdir. Üç bölümü ve oniki sınıfı olan bir okulda en az dört eğitimci olmalıdır.

soru 9 : Diksiyon eğitiminin ses eğitimi açısından önemi nedir?

1. Uzman : Ses eğitimi alan bir insan seslerin nasıl çıktığını, vokallerin nasıl bağlandığını çok iyi bilmesi lazım. Şarkılarda ki harflerin çıkışındaki farklılıklar anlamı değiştirir. Bu anlamda dil yapısını ve telaffuzu bilmek lazım. Bunun içi ulama yapılması ve yapılmaması gereken yerleri bilmek lazım. En arkadaki seyirci sözlerinizi anlamak zorunda. Şandaki ekoller dilden kaynaklanır. Türkçe İtalyanca'ya yakındır. Ulama vardır. Ama Almanca farklıdır.

2. Uzman : Söz ve müzik ilişkisi olarak bu soruyu prozodi açısından cevapladım.

3. Uzman : Bu soruyu 5. soruda cevapladım.

4. Uzman : Diksiyon eğitimi ses eğitimi açısından çok önemlidir. Ses eğitimi tanımında konuşurken ve şarkı söylerken sesini en doğru, en güzel ve en etkili kullanabilmeye ilişkin davranış kazandırılması amaçlanmaktadır. Bu bakımdan diksiyon eğitimi ses eğitimi için çok önemli. İkincisi ise söylediği şarkının dilini doğru, güzel ve etkili olarak artiküle edebilmeyi iyi öğrenmelidir. Bu ise solunum, fonasyon, rezonans ve artikülasyonun koordinasyonu ile mümkündür.

5. Uzman : Temiz, doğru bir Türkçe olmadan bir ses eğitiminden söz etmek de mümkün olmaz. Temel sağlam olmazsa üstüne kat çıkılamaz yaklaşımı bu durumu anlatabilir sanırım. Ana diline saygısı olmayan, İnce a, kalın a nedir, ince ı, kalın ı nedir bilmeyen açık e, ile kapalı e'nin ayrımını yapamayan bir kişiye ses eğitimi de verilemez herhalde.

6. Uzman : Eğitim açısından artışı çok büyük. Tabi ki teknik olarak kişinin performansına herhangi bir fayda sağlamaz. Ancak ne kadar teknik bilirseniz bilin doğru harf kullanamıyorsanız karşıya hiçbir şey ifade edemezsiniz. Bu da önemini az çok ortaya koyuyor sanırım. Önce diksiyon, sonra teknik.

Soru 10 : Mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki diksiyon eğitimine model oluşturabilecek çağdaş bir diksiyon eğitimi programı var mıdır?

1. Uzman : Bilmiyorum. Araştırma yaparak kaynak oluşturan yazıları alıp kullanıyorum. Nasıl güzel ve doğru şarkı söylenebilir diye bir kitap yazdığınızda büyük bölümünde diksiyona yer vermelisiniz.

2. Uzman : Bilmiyorum.

3. Uzman : Böyle bir program yok. Ancak oluşma aşamasındadır. Fakat bu dersi verecek öğretmenlerin yıllarca yaptıkları icralardan süzdükleri bilgiler yeterli birikime sahiptir.

4. Uzman : Bilmiyorum

5. Uzman : Bu konuda bir eğitim programı yok. Zaten diksiyon eğitim programı temel kuralların, konuların ötesinde eğitim alacak kişilerin durumuna göre belirlenmeli. Nerede hata yapılıyor, eksikler neler bunlar görüldükçe eğitim programı şekillenebilir. Onun dışında her tür diksiyon eğitimi için genel konular bellidir. Ve konservatuvarda okuyan bir öğrenci için dilin kullanımı hangi anlamı ifade ediyorsa buna yönelik çalışmalar da yapılmalı.

6. Uzman : Maalesef. Kısmen tiyatro bölümlerinden alınan eğitim programı belki ilk iki yıl için yeterli olur ama sonraki iki yıl için şarkı söylemek üzerine ayrı bir eğitim programı geliştirmek gerekir.

Soru 11 : Sizce mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlarda verilmekte olan diksiyon eğitiminde kaynak, araç, gereç ve materyaller yeterli midir?

1. **Uzman** : Değildir

2. **Uzman** : Bilmiyorum.

3. **Uzman** : İTÜ Türk Mûsikîsi Devlet Konservatuvarı'nda verilen diksiyon eğitiminde kaynak, araç, gereç kullanılmamaktadır.

4. **Uzman** : Bilmiyorum

5. **Uzman** : Bu konuda herhangi bir bilgiye sahip değilim.

6. **Uzman** : Hayır kullanılmıyor ama kullanılmalı. Bunun için geliştirilmiş araç gereçler mevcut olduğunu düşünüyorum ama bu konuda bir bilgiye sahip değilim.

Soru 12 : Mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki diksiyon eğitiminde kullanılması gereken kaynak, araç, gereç ve materyaller neler olmalıdır?

1. **Uzman** : Bu konuda yazılmış kitapları kaynak olarak kullanırım. Doğru ve yanlış örnekleri öğrencinin ayırt edebilmesi için dinletirim. Görsel ve işitsel kaynaklardan yararlanıyorum. Bu kaynaklar kelimelerin orijinal yapılarını ortaya koyacak kaynak olmalı. Şarkı sözlerini önce şiir olarak ezberletirim. Şarkının manasını sözlü olarak çözdükten sonra anlam katmak olur. İşitsel cihazlardan yararlanırken de öğrencinin sözlerini kaydederek doğru ve yanlışlarını görmesini sağlarım. Diksiyon eğitiminde görsel ve işitsel cihazlardan yararlanıyorum. Mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki diksiyon eğitimine yönelik bir kaynak yok.

2. **Uzman** : Her eğitim alanında mutlaka kaynak araç ve gereç kullanılmalıdır. Ben girdiğim prozodi dersinde kendi yazdığım kaynaklarla birlikte yazılmış diğer yayınları da inceliyorum. Böyle olmalı birçok kaynak taranıp göz önünde bulundurulmalı.

3. **Uzman** : Bu ders uygulamalı bir ders. Yani bir eğitmen gözetiminde öğrencinin performans göstermesi ve yapılan hataların düzeltilmesi bu dersin esasını oluşturmaktadır. Bu yüzden kullanılacak araç ve gereçlerden bahsetmek pek mümkün değildir.

4. **Uzman** : Bilmiyorum.

5. Uzman : Diksiyon eğitimi bol bol okuma ve dinleme yapılabilirse faydalı olur. Öğrencilerin kendi hatalarını anlayabilmesi ancak bunu duymalarıyla mümkün. Senelerdir “i” harfini gırtlaktan söyleyen bir gence bunu anlatmak biraz zaman alır. Ya da ailesinden duyduğu için “demin” yerine “temin” diyen biri çoğu zaman bunun yanlış olmadığına ısrar edebilir. Ayrıca dilin en güzel kullanıldığı alan olan şiir kitapları, dile hakim yazarların eserleriyle okuma keyifli hale dönüştürülmeli. Kelimeleri seven insanlar güzel konuşabilirler. Bir şeyi sevebilmek için de önce onu anlamak gerekir.

6. Uzman : Bilmiyorum. Ancak dilin düzeltilmesine yönelik, harflerin doğru kullanımına yönelik araç gereç mutlaka olmalı.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Birinci alt probleme ilişkin elde edilen verilere göre, mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki diksiyon eğitiminde birtakım sorunlar ve eksikliklerle birlikte bu eğitimin yetersiz olduğu görülmüştür.

Diksiyon eğitiminin müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki uygulama biçimi ve tekniğinin farklı olması gerektiği; diksiyon eğitiminin müzik eğitimi içinde sadece güzel konuşmaya yönelik olmaması gerektiği düşünülmektedir.

Mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki diksiyon eğitiminin amacının öncelikle Türkçe'yi en doğru ve etkili biçimde konuşmak olması gerektiği uzmanların ortak fikridir. Türkçe dil yapısına uygun bir diksiyon eğitimi verilirken müzik eğitimi kapsamında seslerin şarkıya uygulanma tekniklerinin de bilinmesi gerekir. Müzik eğitime bağlı olarak ses eğitiminin içinde varolan konuşma eğitiminin, başlı başına bir sanat olarak ortaya çıktığı diksiyon eğitiminde mutlaka müzik eğitimi açısından farklılıklar olmalıdır. Şarkının söylenişi ve seslerin çıkışındaki birçok hatanın ancak iyi ve yeterli derecede bir diksiyon eğitimiyle düzeltilebileceği uzmanların ortak fikridir.

İkinci alt probleme ilişkin elde edilen verilere göre mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki ses eğitimi içerisinde diksiyon eğitime ayrılan sürenin yetersiz olduğu ve bu eğitimin amacına uygunluğunu yetersiz kıldığı uzmanlarla yapılan görüşmeler doğrultusunda çıkan sonuçlar arasındadır. Mesleki müzik eğitimi veren bütün konservatuvarlarda diksiyon eğitime yeterince ve önemle yer verilmesi, bu eğitimin amacına yönelik yapılmasını sağlayacak ve verimli bir ses eğitimi uygulamasının

doğmasına neden olacaktır. Mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlarda bu eğitime ayrılan sürenin 1 veya 2 dönem 1'er saat olduğu, bu ders saatlerinin akademik ve bilimsel anlamda bir diksiyon eğitimi için yetersiz olduğu uzmanların ortak fikridir. Güzel konuşmakla birlikte güzel şarkı söylemeyi hedefleyen bir diksiyon eğitimi için bu sürenin yetersiz olduğu ve ders saatlerinin veya dönemlerinin artırılması gerekmektedir.

Bununla birlikte sadece müzik eğitimi veya ses eğitimi kapsamında düşünülen bir diksiyon eğitimiyle birlikte, kendi dillerini en iyi ve doğru biçimde konuşan bireylerin yetişmesi Türkiye'de yaşayan bütün bireyler için şarttır. Kendi kültürlerini yaşatacak ve gelecek kuşaklara doğru ve anlaşılır bir Türkçe bırakacak bütün gençlerin kendi kültür dillerini en iyi şekilde konuşması ve şarkıya uygulaması gerekir.

Uzmanlara göre mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki diksiyon eğitiminin amacı öncelikle güzel konuşmaya ve Türkçe'yi en iyi şekilde kullanmaya yönelik olmasıdır. Diksiyon eğitimindeki amacın özünde, dili güzel kullanmak olmasıyla birlikte seslerin çıkışındaki ve telaffuzundaki kusurları en aza indirmek olduğu bilinmelidir. Farklı bölgelerde yetişen kişilerin kendi dillerini konuşurken ortaya çıkan diksiyon bozuklukları oldukça fazladır. Bu durum ses eğitimi açısından önemli bir sorun teşkil ederken konservatuvarlarda diksiyon eğitimine özellikle önemle yer verilmesi gerektiği bilinmelidir. Örnek alınması gereken Türkçe İstanbul Türkçesi'dir. Ancak, popüler kültür içinde yetişen bireylerin Türkçe'yi çok farklı ve kuralsız konuşması, Türkçe'nin yapısını bozmakta ve şarkı sesini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durum yeterli zamanda ve önemle verilen bir diksiyon eğitimiyle düzeltiler. Konuşma bozukluklarının büyük çoğunluğunun yanlış konuşma alışkanlığı ve diksiyon eğitiminin yetersizliği yüzünden kaynaklandığı çıkan sonuçlar arasındadır.

Üçüncü alt probleme ilişkin elde edilen verilere göre mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki diksiyon eğitiminin geliştirilmesi için öncelikle öğrencilere bu dersin amacının ve öneminin en iyi şekilde kavratılması gerektiği uzmanların ortak fikridir. Konuştuğu dilin öneminin ve eğitimdeki yerinin bilinmesi, bu eğitimi alan öğrenciler için gerekli olduğu uzmanların görüşleri doğrultusunda çıkan sonuçlar arasındadır. Diksiyon eğitiminin sadece güzel konuşmaya yönelik bir ders olarak görülmemesi gerektiği, ses

eğitimi içinde de bu eğitime konuşma eğitimi olarak yeterince yer verilmesi gerektiği uzmanların ortak fikridir.

Diksiyon eğitiminin geliştirilmesi için, Türkçe'nin varoluşu, Türk Dili'nin yapısı, İstanbul Türkçesi'nin nasıl konuşulduğu ve telaffuzu gibi birçok eğitime diksiyon eğitimi içinde yer verilmesi gerektiği uzmanlarla yapılan görüşmeler doğrultusunda çıkan sonuçlar arasındadır.

Mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlarda diksiyon eğitimi alan öğrencilerin öncelikle bu eğitimin neyi amaçladığını bilmeleri gerektiği uzmanların ortak fikridir. Diksiyon eğitiminin farklı uygulama alanları içinde en yararlı eğitim biçiminin, birebir ve amacını bilerek yapılan bir diksiyon eğitimi olduğu sonucuna varılmıştır.

Dördüncü alt probleme ilişkin elde edilen verilere göre mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki diksiyon eğitimini veren eğitimcilerin öncelikle kendi dillerini kusursuz konuşmaları gerektiği, edebiyatı ve bununla birlikte müziği çok iyi bilmeleri gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır. Diksiyon eğitimini verecek kişilerin tiyatro sanatçılarından veya diksiyon eğitimini almış haber spikerleri gibi mesleklerinde sürekli düzgün Türkçe kullanan ve diksiyonunu iyi kullanan uzmanlardan seçilmesi gerektiği çıkan sonuçlar arasındadır.

Bu sonuçtan yola çıkılarak, mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki diksiyon eğitimini veren uzmanların alanlarında uzman kişilerden seçilmesi gerektiği bilinmelidir. Bu alanda uzmanlaşmamış kişilerin hiçbir Şekilde diksiyon eğitimini vermemesi gerektiği de diksiyon eğitimindeki yanlışlıkların ortadan kalkmasını sağlayacaktır.

Beşinci alt probleme ilişkin elde edilen verilere göre diksiyon eğitiminin ses eğitimi açısından öneminin çok büyük olduğu uzmanların ortak fikridir. Ses eğitimine yönelik bir diksiyon eğitimi programı bulunmadığı ve bu alanda bir branşlaşma olmadığı sonucundan yola çıkılarak, diksiyon eğitiminin yetersiz ve eksik tarafları incelenerek bir diksiyon eğitimi programı oluşturulması gerektiği uzmanlarla yapılan görüşmeler doğrultusunda varılan sonuçlardandır. Mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki diksiyon

eğitimini veren uzmanların sadece güzel konuşmaya yönelik bir diksiyon eğitimi değil ses eğitimine yönelik diksiyon eğitimini uygulamaları gerekir. Bunun için de bu uzmanların ses eğitimi ile müzik eğitimi arasındaki ortak uygulama tekniklerini bilmek ve verilecek diksiyon eğitimi programını bu amaçla oluşturmak gerekir. Bu anlamda verilecek bir diksiyon eğitimi konservatuvar programında henüz yer almadığı uzmanların ortak fikridir.

Ses eğitimi, güzel şarkı söylemekle birlikte güzel konuşmayı da amaçlar. Mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki diksiyon eğitiminin amacı da ses eğitimine yöneliktir. Sesini doğru kullanan ve Türkçe'yi güzel konuşan bireyler, diksiyon eğitimiyle birlikte ses eğitiminde de yer alan nefes ve ses tekniklerini en iyi şekilde kullanacaklardır. Birbirini tamamlayan iki eğitim de sesi en doğru biçimde kullanmayı amaçlar.

Yanlış konuşma alışkanlıklarından kaynaklanan ses kusurlarının diksiyon eğitimiyle düzelebileceği, bu sebeple ses eğitiminin amacına uygunluğunun artıracacağı gözlemlenmiştir.

Mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki diksiyon eğitimine model oluşturabilecek, ağdaş eğitim programına uygun bir diksiyon eğitiminin olmadığı, bu eğitimi veren kişilerin kendi mesleki birikimleriyle diksiyon eğitimini verdikleri çıkan sonuçlar arasındadır. Ancak zaman içinde dilin, yani Türkçe'nin ses eğitimindeki yerine yönelik çalışmalar arttıka kendi ses düzeni içinde Türkçe'ye uygun bir ses ekolü oluşturulabileceği sonucuna varılabilir. Bu da diksiyon eğitimine verilen önemle ve zamanla mümkündür. Amaç aynı olsa da amaca uygunluğunun kesin olarak saptandığı bir diksiyon eğitimi programı oluşturulduğunda, Türkçe dil bilgisi yapısına uygun bir ses eğitimi modeli oluşturulup, diksiyon eğitiminin ağdaş eğitim programına uyarlanabilmesi mümkündür.

Altıncı alt probleme ilişkin elde edilen verilere göre mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki diksiyon eğitiminde kullanılmakta olan kaynak, araç, gereç ve materyallerin yeterli olup olmadığının saptanamadığı, diksiyon eğitimini veren uzmanların bu eğitimi kendi bilgi birikimleri ve kendi edindikleri kaynaklara göre verdikleri için kaynak, araç ve gereçlerin kullanılması konusunda sorulan sorulara farklı cevaplar verildiği gözlemlenmiştir. Çağdaş eğitim programı içinde mutlaka görsel ve işitsel

cihazlardan yararlanılması gerektiği, fakat diksiyon eğitimini veren uzman kişinin dersi uygulama biçimine göre kaynak, araç ve gereçleri belirlediği çıkan sonuçlar arasındadır.

Bilimsel olarak açıklanmış ve en çok verim alınmış eğitim programları içinde görsel ve işitsel eğitimin en etkili öğretme biçimi olduğu düşünüldüğünde kaynaklarla birlikte mutlaka görsel ve işitsel araç gereç ve materyallerin kullanılması gerekir. Çağdaş eğitim anlayışı içinde teknolojinin bütün imkanlarından yararlanarak diksiyon eğitiminin kalitesi artırılabilir.

Diksiyon eğitimi ile birlikte dil ve müzik ilişkisi olarak bilinen prozodi bilgisinin de diksiyon eğitiminin bir parçası olması gerektiği çıkan sonuçlar arasındadır. Prozodiyi doğru uygulayabilmek için dil bilgisi ile birlikte Türkçe'nin bütün yazım ve söyleyiş kurallarını ve edebiyatı iyi bilmek gerekmektedir. Diksiyon eğitimi aynı zamanda prozodiyi doğru uygulayabilmenin bir parçasıdır.

Alanlarında uzmanlaşmış ve uzmanlıkları kanıtlanmış kişilerle yapılan görüşmeler doğrultusunda görüşme sonuçlarının verilerine göre, mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki diksiyon eğitiminin niteliğini saptamak için öncelikle diksiyon eğitiminin amacına uygunluğunu ve ölçüsünü çıkartabilecek bir diksiyon eğitimi programı oluşturulmalıdır. Mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki diksiyon eğitiminin sadece güzel konuşmaya yönelik olmaması gerektiği; mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlarda müzikal anlamda ve ses eğitimine yönelik bir diksiyon eğitimi programının oluşturulması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Alanlarında uzman kişilerin bu eğitimi verirken gösterdikleri başarının, konuşmak ve Türkçe'yi doğru kullanmak konusunda yeterli olsa da, ses eğitimi ve şarkı söyleme eğitimi açısından diksiyon eğitiminin, mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlardaki uygulanmasında farklılıklar olması gerektiği, bu kişilerin müziği de çok iyi bilmeleri gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır.

Kendi ülkesi içinde ve kendi kültürünün diliyle konuşan bireylerin Türkçe'yi en iyi şekilde konuşup telaffuz etmesi şarttır. Müzik eğitimine yönelik olsun veya olmasın, kendi ülke sınırları içinde her birey Türkçe'yi doğru ve etkili konuşmalıdır. Türkçe'yi Türkçe'nin

kurallarına göre konuşması gerektiğini bilen bireyler kendi kültürlerine de en iyi şekilde sahip çıkacaklardır. Bu nedenle Türkçe dil yapısına uygun bir diksiyon eğitimiyle dillerine özen gösteren her müzik öğrencisi mutlaka sesini çok iyi kullanacak ve çok iyi şarkı söyleyecektir.

KAYNAKLAR

BİLGİN, S. (2004). Eğitim Müziğinde Prozodi. [<http://www.muzikegitimcileri.net/bilimsel/bildiri/S-Bilgin-2.html>] Erişim Tarihi : 10.05.2006

BİROL, G. (30.10.2003). Müzik Öğretmeni Adaylarında Düzgün, Doğru ve Etkili Konuşma Yönünden Bireysel Ses Eğitimi Dersinin Önemi. [<http://www.muzikegitimcileri.net/bilimsel/bildiri/G-Birol.html>]. Erişim Tarihi : 17.07.2006

ÇEVİK, S. (1999). Koro Eğitimi ve Yönetim Teknikleri, Ankara, Yurt Renkleri Yayınevi.

GÜRZAP, C. (2004). Konuşan İnsan, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.

İÇLİ, S. (02.05.2006). Sesin Oluşumu. [<http://www.sandersi.com>]. Erişim Tarihi: 05.06.2006

KARASAR, N. (1994). Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ankara, Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd. A.Ş.

KOLÇAK, O. (02.05.2006). Nefes ve Teknikleri. [<http://www.sandersi.com>]. Erişim Tarihi: 07.07.2006

KÖSE, H.S. (07.04.2004). Koro Başarım Gücünün Arttırılması İçin Bireysel Ses Eğitiminin Gerekliliği [<http://www.muzikegitimcileri.net/bilimsel/bildiri/S-Kose.pdf>]. Erişim Tarihi : 15.06.2006

LAROUSSE, B. (1986). Sözlük ve Ansiklopedisi, İstanbul, Milliyet Yayınları.

ÖMÜR, M. (02.05.2006). Ses Organları. [<http://www.sandersi.com>]. Erişim Tarihi: 05.06.2006

ÖMÜR, M. (2001). Sesin Peşinde, İstanbul, Pan Yayıncılık.

ÖNEN, A. (2004). Türkçe'yi Türkçe Konuşmak, İstanbul, İnkılap Kitapevi.

PERÇİN, Y. (07.04.2004). Müzik Öğretmeni Yetiştiren Kurumlarda Bireysel Ses Eğitimi Dersinde Diksiyon Eğitiminin Önemi. [<http://www.muzikegitimcileri.net/bilimsel/bildiri/Y-Percin.pdf>]. Erişim Tarihi: 15.06.2006

ŞENBAY, N. (2005). Söz ve Diksiyon Sanatı, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.

TAŞER, S. (1978). Konuşma Eğitimi, İstanbul, Türk Tarih Basım Evi.

TÖREYİN, A.M. (01.11.2001). Müzik Eğitimi Ana Bilim Dallarının Ses Eğitimi Alan Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar ve Müzik Öğretmenliğine Etkileri. [<http://www.muzikegitimcileri.net/bilimsel/bildiri/M-Toreyin-2.html>]. Erişim Tarihi: 10.06.2006

TÖREYİN, A.M. (04.04.2002). Müzik Öğretmenliği Eğitiminde Ses Eğitimi. [<http://www.muzikegitimcileri.net/bilimsel/makale/M-Toreyin-12.html>]. Erişim Tarihi: 10.06.2006

TÖREYİN, A.M. (1998). Türkiye Türkçe'si Dil Bilgisi Yapısının Şan Eğitimi Amaç, İlke ve Teknikleri Açısından İncelenmesi, Doktora Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

UÇAN, A. (1994). Müzik Eğitiminde Temel Kavramalar, Ankara, May Yayınları.

YİĞİT, N. (07.04.2004). Sesini Profesyonel Olarak Kullanan Veya Kullanacak Olan Bireylerde Karşılaşılan Ses Sorunları Ve Nedenleri. [<http://www.muzikegitimcileri.net/bilimsel/bildiri/N-Yigit.pdf>]. Erişim Tarihi : 05.06.2006